

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author

LA CONSTRUCCIÓ DE LA MUNTANYA DE MONTJUÏC

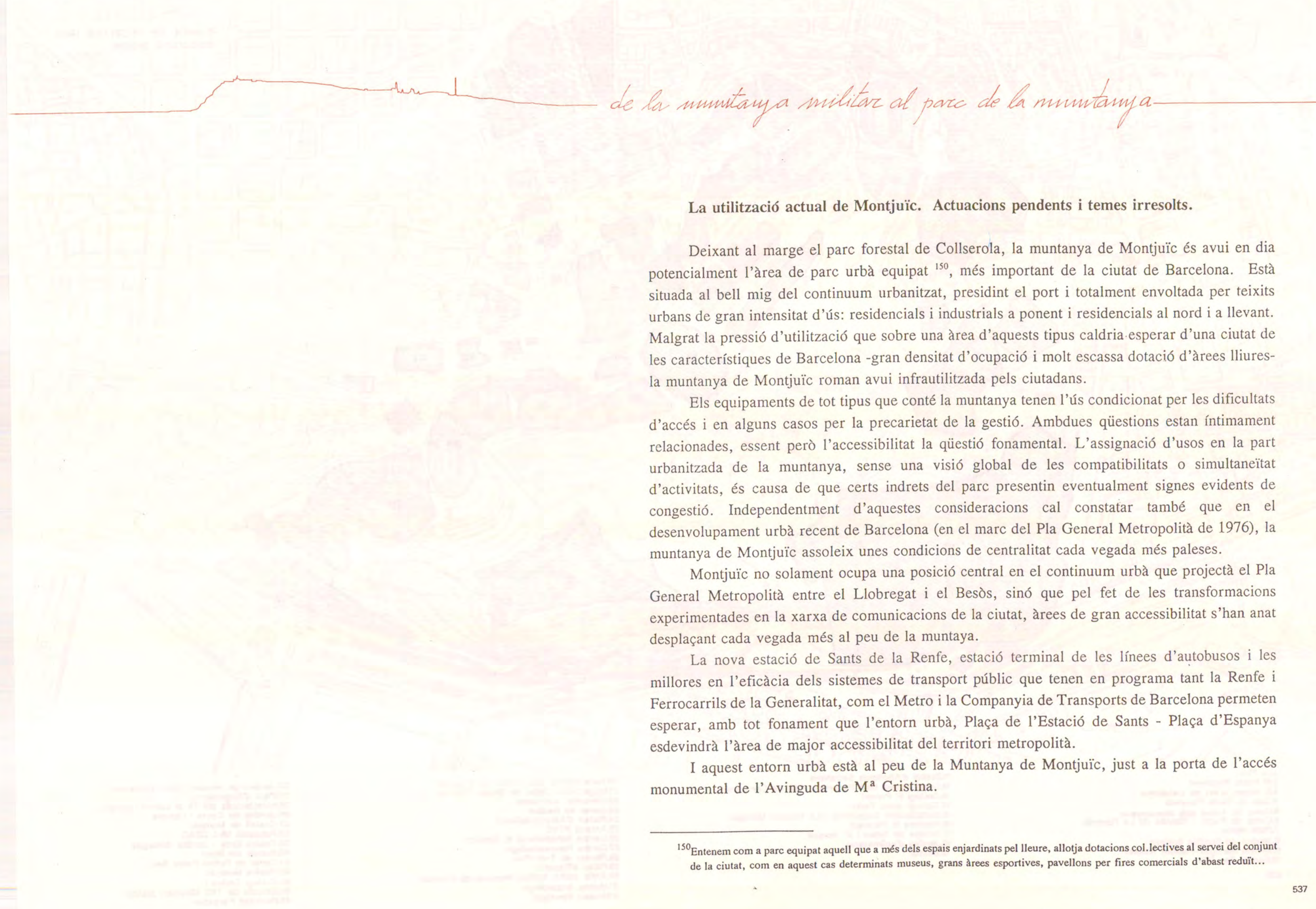
Tesi Doctoral
Estanislau Roca i Blanch

Director: Joaquim Sabaté i Bel

Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori. ETSAB U.P.C.
Barcelona, abril de 1993

R. 31141

de la muntanya militar al parc de la muntanya

La utilització actual de Montjuïc. Actuacions pendents i temes irresolts.

Deixant al marge el parc forestal de Collserola, la muntanya de Montjuïc és avui en dia potencialment l'àrea de parc urbà equipat ¹⁵⁰, més important de la ciutat de Barcelona. Està situada al bell mig del continuum urbanitzat, presidint el port i totalment envoltada per teixits urbans de gran intensitat d'ús: residencials i industrials a ponent i residencials al nord i a llevant. Malgrat la pressió d'utilització que sobre una àrea d'aquests tipus caldria esperar d'una ciutat de les característiques de Barcelona -gran densitat d'ocupació i molt escassa dotació d'àrees lliures- la muntanya de Montjuïc roman avui infrautilitzada pels ciutadans.

Els equipaments de tot tipus que conté la muntanya tenen l'ús condicionat per les dificultats d'accés i en alguns casos per la precarietat de la gestió. Ambdues qüestions estan íntimament relacionades, essent però l'accessibilitat la qüestió fonamental. L'assignació d'usos en la part urbanitzada de la muntanya, sense una visió global de les compatibilitats o simultaneïtat d'activitats, és causa de que certs indrets del parc presentin eventualment signes evidents de congestió. Independentment d'aquestes consideracions cal constatar també que en el desenvolupament urbà recent de Barcelona (en el marc del Pla General Metropolità de 1976), la muntanya de Montjuïc assoleix unes condicions de centralitat cada vegada més paleses.

Montjuïc no solament ocupa una posició central en el continuum urbà que projectà el Pla General Metropolità entre el Llobregat i el Besòs, sinó que pel fet de les transformacions experimentades en la xarxa de comunicacions de la ciutat, àrees de gran accessibilitat s'han anat desplaçant cada vegada més al peu de la muntanya.

La nova estació de Sants de la Renfe, estació terminal de les línies d'autobusos i les millores en l'eficàcia dels sistemes de transport públic que tenen en programa tant la Renfe i Ferrocarrils de la Generalitat, com el Metro i la Companyia de Transports de Barcelona permeten esperar, amb tot fonament que l'entorn urbà, Plaça de l'Estació de Sants - Plaça d'Espanya esdevindrà l'àrea de major accessibilitat del territori metropolità.

I aquest entorn urbà està al peu de la Muntanya de Montjuïc, just a la porta de l'accés monumental de l'Avinguda de Mª Cristina.

¹⁵⁰Entenem com a parc equipat aquell que a més dels espais enjardinats pel lleure, allotja dotacions col·lectives al servei del conjunt de la ciutat, com en aquest cas determinats museus, grans àrees esportives, pavellons per fires comercials d'abast reduït...

- 1. La Fira
- 2. El Poble Espanyol
- 3. El Museu d'Art de Catalunya
- 4. Club de Tennis Pompeia
- 5. Camp de futbol dels Montanyans
- 6. Camp de Rugbi i Gimnàs de La Fuxarda
- 7. Pista hípica
- 8. Jardins de l'Institut Botànic
- 9. Jardins Maragall-Palauet Albéniz
- 10. Escola Pau Vila

- 11. Estadi d'Atletisme Serrahima
- 12. Camp Futbol Unió Esportiva Julià de Campmany
- 13. Col·legi El Polvorí
- 14. Col·legi Isaac Peral
- 15. Instal·lacions Esportives Club Natació Montjuïc
- 16. Piscines B. Picornell
- 17. Camps de futbol i d'hoquei
- 18. Jardins d'acimatació
- 19. Estadi

- 20. Instal·lacions esportives "La Bàscula"
- 21. Magatzems Unitat de Neteja FOCSA
- 22. Cementiri sud-oest
- 23. Camp de Beisbol
- 24. Pistes d'Aeromodelisme
- 25. Antena RTVE
- 26. Centre Rehabilitació S. Gabriel
- 27. Centre Fonoaudiològic
- 28. Planter de Tres Pins
- 29. Palau d'Esports
- 30. Antic edifici Institut Nacional de Previsió
- 31. Museu Arqueològic
- 32. Museu Etnològic

- 33. Jardins de Mossèn Cinto Verdaguer
- 34. Parc d'Atraccions
- 35. Instal·lacions del Tir al colom i olímpic
- 36. Jardins de Costa i Llobera
- 37. Castell de Montjuïc
- 38. Fundació Miró. CEAC
- 39. Teatre Grec i Jardins Amargós
- 40. Escola del Bosc
- 41. Camp de Futbol Poble Sec
- 42. Piscina Montjuïc
- 43. Col·legi Carles I
- 44. Estudis de TVE Miramar i planter
- 45. Parvulari Forestier

de la muntanya militar al parc de la muntanya

A l'àrea central de la muntanya es poden distingir diversos usos, que es podrien classificar com segueix: Lleure i esbarjo, esportiu, cultural o educacional, comercial, cementiri, serveis municipals o supramunicipals i habitatges.

Si bé alguns d'aquests usos es complementen entre ells, les implantacions específiques tenen un caràcter divers, com ara:

- concentrat en les de tipus comercial, la Fira de Barcelona situada en la part nord, en contacte amb la ciutat, centrada en l'eix monumental Avda. Mª Cristina -Plaça del Marquès de Foronda. També és un ús concentrat el de cementiri situat en l'angle sud-oest de la muntanya i les instal·lacions esportives de l'Anella Olímpica.
- relativament concentrat, les de tipus esportiu situades, en general en el vessant occidental de la muntanya, a partir de l'Anella Olímpica.
- dispers en les de tipus cultural i educacional repartides per tota l'àrea utilitzada de la muntanya.
- el lleure, amb una zona altament concentrada d'activitats d'esbarjo en el Parc d'Atraccions.

Al vessant del Llobregat s'ha urbanitzat el Parc del Migdia i entre l'Estadi i el carrer del Foc s'ha projectat el Parc Botànic, del qual s'han construït ara per ara només els aparcaments i s'ha començat la urbanització de la resta.

Per tal d'analitzar l'impacte que pressuposen les instal·lacions d'aquesta gran àrea central s'ha confeït un plànol assenyalant la tanca de cada recinte i els corresponents accessos.

De l'anàlisi de la distribució de les activitats a la muntanya, podem destacar les següents conclusions, que els plànols elaborats pretenen emfasitzar:

- 1.- Els espais acotats s'acumulen, en general en les zones que tenen més contacte amb la ciutat i a cavall del circuit que formen les Avingudes de Rius i Tauler, Marquès de Comillas, de l'Estadi i de Miramar.
- 2.- Alguns del recintes són de considerable extensió i per la seva naturalesa actuen com a barreres impenetrables als possibles recorreguts a través de la muntanya, en particular:
 - el Cementiri
 - el Castell
 - el Parc d'Atraccions

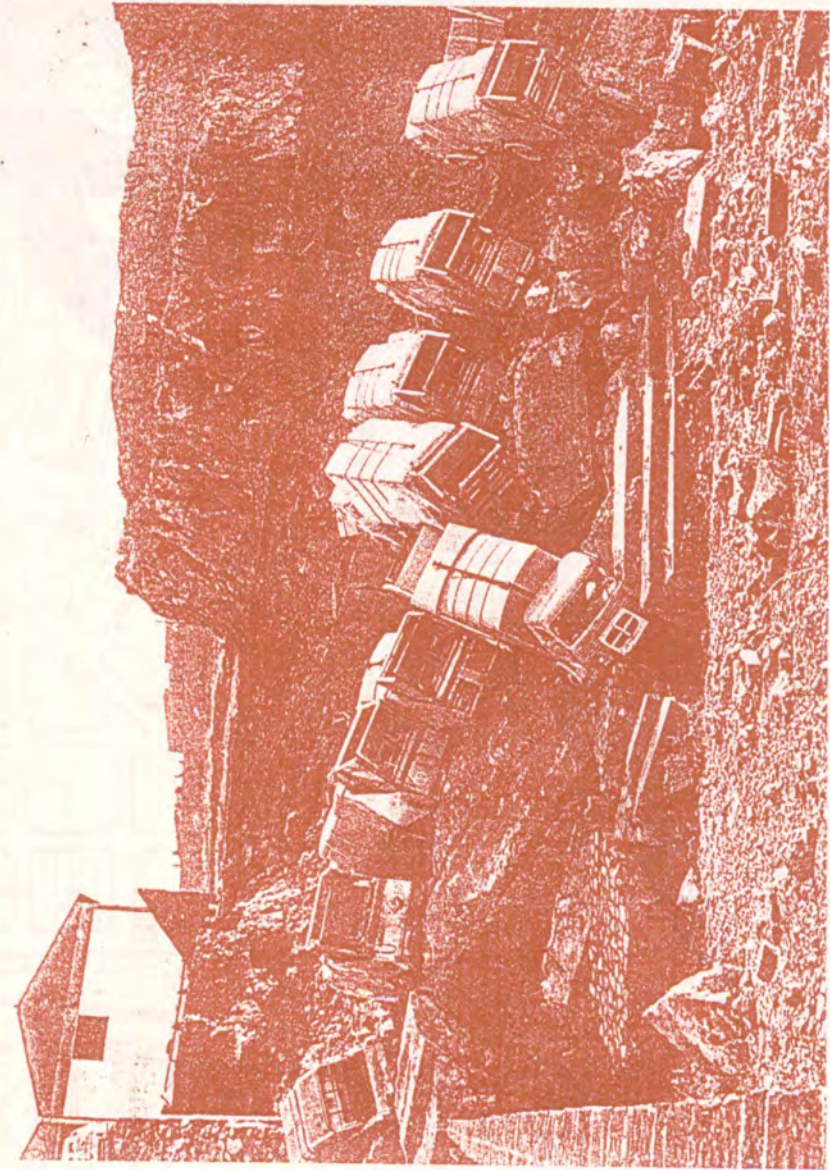
- 1.La Fira
- 2.El Poble Espanyol
- 3.El Museu d'Art de Catalunya
- 4.Club de Tennis Pompeia
- 5.Aparcament Poble Espanyol
- 6.Camp de Rugbi i Gimnàs de La Fuxarda
- 7.Pista hipica
- 8.Jardins de l'Institut Botànic
- 9.Jardins Maragall-Palauet Albeniz
- 10.Escola Pau Vila
- 540

- 11.Estadi d'Atletisme Serrahima
- 12.Camp Futbol Unió Esportiva Julià de Capmany
- 13.Col·legi El Polvorí
- 14.Col·legi Isaac Peral
- 15.Instal·lacions Esportives Club Natació Montjuïc
- 16.I.N.E.F.C.
- 17.Instal·lacions de l'Anella Olímpica
- 18.Camp de beisbol
- 19.Instal·lacions esportives de La Bàscula

- 20.Rockòdrom del Sot de migdia
- 21.Cementiri del Sudoest
- 22.Pista d'escalament i camp d'hoquei herba Pau Negre
- 23.Parc Botànic
- 24.Planter Tres pins
- 25.Castell de Montjuïc
- 26.Pistes d'aeromodelisme
- 27.Antena RTVE
- 28.Centre rehabilitació A.Sant Gabriel
- 29.Palau d'Esports
- 30.Antic edifici Institut Nacional de Previsió
- 31.Museu Arqueològic
- 32.Museu Etnològic

- 33.Centre Fonoaudiològic
- 34.Jardins de Mossèn Cinto Verdaguier
- 35.Parc d'Atzaccons
- 36.Instal·lacions del Tir al colomí i tir olímpic
- 37.Jardins Costa i Llobera
- 38.Fundació Miró.CEAC
- 39.Teatre Grec i Jardins Amargós
- 40.Escola del Bosc
- 41.Camp de futbol Poble Sec
- 42.Piscina Municipal de Montjuïc
- 43.Col·legi Carles I
- 44.Estudis de TVE Miramar
- 45.Parvulari Forestier

de la muntanya militar al parc de la muntanya

El barri de Can Clos, començat l'any del Congrés Eucarístic, quedava situat al sud de l'abocador d'escombraries de Montjuïc. El desembre de 1971, un aiguat es va endur 22 camions. La brossa va colgar alguna edificació i es va haver de cercar un altre indret per l'abocador.

- la Fira de Barcelona (en el moment de la celebració d'exposicions)
- el Poble Espanyol
- l'Anella Olímpica (quan no està oberta)

El Cementiri i el Castell, per les seves característiques i per la seva posició a cavall de l'espada de la muntanya es consideren barreres de difícil permeabilitat. La Fira és una altra gran barrera, ja que el fet d'acotar l'accés més important de la muntanya més de seixanta dies a l'any suposa un gravíssim inconvenient per a la seva utilització.

3.- La implantació dels diferents espais acotats i la posició dels seus punts d'accés evidència un considerable desordre, sobretot en les implantacions del vessant de ponent, absolutament urbà, en contraposició amb l'ordre que presideix a les instal.lacions del vessant nord.

Aquest desordre fa palès el mètode que es va seguir en l'assignació i en la implantació de les instal.lacions d'aquella zona, per acumulació successiva i sense cap criteri ordenador.

Montjuïc que s'havia convertit en un abocador d'usos no desitjats en èpoques anteriors (vegi's barraques, escombraries...), als anys seixanta i setanta encara era un abocador d'instal.lacions i/o dotacions que no s'establien a nivell de ciutat sinó que corresponia majoritàriament als equipaments dels barris de les faldes de la muntanya, generalment mal col.locats i amb projectes que no tenien massa a veure amb el lloc on s'emplaçaven.

Així a Can Valero, al costat de les restes del barri de barraques, el propi Ajuntament va ocupar una important superfície per emmagatzemar-hi automòbils mal aparcats o abandonats que la grua municipal treia dels carrers de la ciutat. Els propis camions de la Unitat de Neteja, ocupaven el sot del migdia, àdhuc anys després de que les pluges del 1971 ocasionaren l'esllavissament de les escombraries cap al barri de Can Clos i en conseqüència a partir de llavors s'havia decidit aturar els abocaments a Montjuïc i cercar un lloc alternatiu.

La construcció accelerada dels barris de Can Clos i el Polvorí, fa suposar que no es tingueren massa en compte les condicions del lloc en el que s'implantaren, ja que per una banda Can Clos estava amenaçat per la muntanya d'escombraries que tenia al costat i el barri del Polvorí s'edificà damunt de les mines o galeries de la terra d'escudella i el cultiu dels xampinyons, i a l'executar l'obra s'hagueren d'emprar fonaments especials ja que hom temia un possible ensulsiament. En aquests casos la urgència de bastir els nous habitatges per substituir les barraques

LA PROPIETAT MUNICIPAL L'ANY 1983
(elaboració pròpia)

de la muntanya militar al parc de la muntanya

de la plaça Pius XII i del propi Montjuïc, va primar vers una bona planificació urbanística.

Les escoles que s'implanten a Montjuïc en aquells anys tenen també el denominador comú de la improvisació i la manca d'un Pla global d'Ordenació. El col·legi del Polvorí i les construccions prefabricades de l'escola que ocupa el solar de l'antiga fàbrica Butsems, al barri de la font de la Guatlla, aprofitaren uns solars buits al costat dels barris amb dèficit escolar. La mateixa consideració tenien les desaparegudes escoles de la Muntanyeta que estaven situades en una petita esplanada al costat de l'escola Pau Vila. Aquesta última bastida amb una altra concepció constructiva, però sense una clara adequació a la topografia accidentada i situada al nord de l'estadi Serrahima, en la perllongació de l'eix de l'avinguda dels Montanyans i de la plaça del Sant Jordi de Llimona. Altres escoles com la Carles I, al Poble Sec i la d'Isaac Peral a Can Clos, les podriem considerar també assentades amb certa improvisació.

Les instal·lacions esportives del camp de futbol del Poble Sec i del Club Natació Montjuïc, aprofitant l'antic terreny de les pedreres, són altres indicadors que ens fan pensar més en la seva urgent construcció abans que en una adequada implantació en el lloc que ocupen. També s'intueix una certa improvisació en altres construccions que estan més amagades, com és el cas dels centres Fonoaudiològic i el de Rehabilitació de Sant Gabriel.

En concret els diversos tipus d'usos de l'àrea central de la muntanya, ocupen les següents superfícies:

1.	Ús de lleure i esbarjo (amb tanca)	52,32 Hes
2.	Ús esportiu	45,50 Hes
3.	Ús cultural o educatiu	24,59 Hes
4.	Ús comercial	23,64 Hes
5.	Cementiri	46,02 Hes
6.	Serveis municipals i supramunicipals	12,90 Hes
7.	Habitatges i altres	11,70 Hes

	En total	216,67 Hes

En l'àrea central, tot exclouent els barris de les falades del Poble Sec, la Font de la Guatlla i el Port, resten com a jardins, parcs, espais de circulació o territoris sense un ús concret, 194,63

L'Ajuntament de Barcelona ha continuat la tasca d'adquisició de sòl a Montjuïc iniciada al 1908 i accelerada als anys que precediren l'Exposició de 1929. El 1983, el patrimoni municipal a Montjuïc era de 201 Hes. i el sostre edificat de 209.689 m². A conseqüència de l'empenta dels Jocs Olímpics l'Ajuntament ha adquirit els forats del sector central que mostra aquest plànol.

Malgrat la gran superfície municipal, hi ha una gran part de les instal·lacions explotades en règim de concessió administrativa, la qual cosa significa una certa dificultat al lliure accés.

de la muntanya militar al parc de la muntanya

Hes de sòl. Molts dels equipaments, per la seva naturalesa ocupen recintes tancats, d'ús horari limitat i controlats.

Del conjunt d'usos i d'instal·lacions que hi ha a la muntanya, n'hi ha clarament uns que fomenten l'apropament de la muntanya a la ciutat, ja sigui pel seu propi ús, relacionat amb la cultura, el lleure o l'esport, com són els museus, els parcs o les instal·lacions de l'Anella Olímpica, ja sigui per la seva arquitectura monumental com l'edifici restaurat del pavelló de Barcelona de Mies van der Rohe o l'edifici de la Fundació Miró, obra de Josep Lluís Sert, o per l'adequada intervenció dels projectes posant de relleu part de la història de Montjuïc, com és el cas de l'encertat projecte de Forestier al Teatre Grec emprant intel·ligentment la pedrera del Machinet com a "fons scenae" del teatre, i del cementiri del fossar de Galí i Quintana aprofitant l'emmarcament de la pedrera Moragas com a gran teló de fons de la intervenció.

Altres usos o implantacions en la muntanya caldria en canvi considerar que no contribueixen a la conquesta de Montjuïc com a parc urbà central de la conurbació de Barcelona. Usos com la Fira, que en tant que és un element dinamitzador de l'activitat comercial de Barcelona i que com a tal podria considerar-se força positiu, s'entén com un important impediment ja que barra freqüentment la principal porta i accés a la muntanya, hipotecant la zona principal de contacte del parc amb la ciutat. El trasllat dels grans certamens al polígon Pedrosa del delta del Llobregat i deixar alguns pavellons per als de menor entitat que permetessin l'accés lliure a la muntanya per l'avinguda Mª Cristina, es podria considerar una sol·lució adient. El cementiri del sud-oest es podria entendre com un altre ús inadequat pel seu caràcter i per la seva posició, ocupant els terrenys més ben orientats de la muntanya.

Tots els recintes tancats barrant el pas i la permeabilitat cap a l'interior de la muntanya, sistemàticament caldria entendre's també com a elements de fre a la millora de les relacions muntanya-ciutat. El Poble Espanyol el podríem considerar com una instal·lació que atrau al ciutadà per la consideració del seu valor monumental i turístic, però en canvi cal entendre'l també com una important barrera entre l'avinguda del Marquès de Comillas i el passeig dels Muntanyans. La privatització de l'espai, en aquest cas a través d'una concessió, ha impedit establir una bona relació dels recorreguts de vianants a través. El propi Museu Etnològic, que té un ús que fomenta l'atracció del ciutadà, caldria qüestionar-lo per haver hipotecat part d'un dels jardins més significatius de Montjuïc, Laribal. El propi edifici de la Fundació Miró, d'una arquitectura brillant també va ocupar part d'aquells jardins. A la pròpia Anella Olímpica hi

trobem una edificació que poc té a veure amb la topografia en la que s'insereix. Un edifici gran, d'estil "neoclàssic", més propi d'un emplaçament en un terreny pla, està presidint la perspectiva de la façana ponent de l'Anella. La inadequació resolutiva del projecte genera problemes tan evidents com la sensació de que la topografia faci desaparèixer l'edifici de les perspectives des de la façana nord, pujant per l'avinguda Marquès de Comillas i per l'altra banda es necessiti un immens basament a la façana sud per tal d'estabilitzar aquest enorme artefacte.

S'ha comentat que l'any 1992 i els Jocs Olímpics han significat la segona gran empenta de la ciutat per conquerir la Muntanya. La construcció dels edificis olímpics, amb la rehabilitació d'altres, la urbanització de l'Anella, del Parc del Migdia, el projecte del Parc Botànic i la millora en els barris perifèrics, han consolidat l'anterior afirmació.

Hi ha però encara moltes actuacions pendents per arribar a establir harmònicament l'aprofitament intensiu de Montjuïc pels barcelonins. La irracional concepció i utilització del patrimoni públic ha portat a l'Administració a vedar al ciutadà espais tan significatius com la pròpia plataforma de l'Anella Olímpica. Hem caigut en el mateix parany històric. Allò que es podria criticar en la lectura d'un plànol de recintes, fa deu anys, al contemplar la immensa barrera física que molts equipaments o instal·lacions de gran tamany ofereixen al visitant de Montjuïc i representen una gran impenetrabilitat per l'existència d'una tanca, ara a la vista d'un plànol actual es podria tornar a fer, però a major escala. Un sector tan gran com és l'Anella Olímpica, pensada per ésser visitada permanentment, ja sigui per gaudir de llurs dotacions o bé com lloc de passeig i extraordinari mirador a migdia, ara la trobem tancada, barrant el pas als visitants, excepció feta de vuit hores els dissabtes i diumenges. Aquesta decisió modifica la idea inicial d'espai permeable que reixia en el Projecte de l'Anella i seria necessària la seva reconsideració si es vol aconseguir una utilització plural i dilatada d'aquest important espai.

Només per uns punts molt concrets es pot veure un clar accés al parc des de la ciutat. L'avinguda Maria Cristina ara per ara i quan no hi ha Fira és l'accés més clar. Una situació conflictiva ens planteja l'accessibilitat actual a la muntanya i conflictiva és també la poca superfície que hi queda de parc segons hem pogut verificar en els plànols de recintes. Excessius equipaments, instal·lacions, polígons, fires... han anat menjant-se el parc i l'han reduït tant, que qualsevol proposta que a partir d'ara s'hagi de formular per a la recuperació o transformació d'alguna instal·lació de la muntanya, cal que vagi orientada a augmentar la superfície del parc i fer-lo més accessible.

Actuacions propositives.

En la consideració d'afavorir primordialment l'accessibilitat i la consolidació el millor possible dels jardins al parc de Montjuïc, en harmonia amb els equipaments existents, s'han establert uns criteris ordenadors de les diferents conclusions generals i de detall que vindrien el que és rellevant perquè Montjuïc esdevingui el més integrat possible al projecte de Barcelona, com el seu gran parc urbà equipat. Per això interessa primordialment establir una clara millora en l'accés, per apropar el ciutadà a la muntanya, així caldria analitzar el viari i aquelles opcions projectuals a emprendre, com ara la creació de noves vies d'accés directe a la muntanya, com la proposta d'una nova connexió amb la Gran Via aprofitant els sòls de les antigues instal·lacions de la bòbila de FOCSA, la creació de mitjans de transport alternatiu com pot ésser la materialització d'una nova línia de Metro a Montjuïc, o la sistematització d'una clara i racional utilització del viari, amb la creació d'una bona dotació d'aparcaments, sense que tot això suposi una minva de les àrees destinades al parc. Interessa tanmateix l'execució d'obres que permetin la millora dels itineraris dels vianants en els recorreguts interns de la muntanya com pot ésser una millora de l'eix de l'Avinguda dels Montanyans - Passeig de les Cascades, o que permetin millorar l'accés al vianant des de la ciutat com l'arranjament dels Jardins de la baixada de Miramar de J.C.N. Forestier, o l'alliberament absolut i permanent de la barrera que representa la Fira de Barcelona quan ocupa l'Avinguda Mª Cristina. Interessa tanmateix que en una muntanya altament equipada i amb diversos jardins, s'estableixi una racional utilització dels seus àmbits, com ara podria ésser un possible itinerari museístic.

No es considera la part consolidada dels barris del Poble Sec, del Port i de la Font de la Guatlla i de les seves dotacions, excepció feta al parlar de l'accessibilitat, perquè cal centrar l'atenció propositiva a l'espai interior de la muntanya. Tampoc es formula cap altra proposta pel que fa als equipaments esportius que allò que s'ha esmentat al llarg d'aquest capítol.

Així i pel que s'ha dit, s'analitza l'estat actual de la muntanya i es formulen les següents hipòtesis d'intervenció.

de la muntanya militar al parc de la muntanya

A. Viari.

Els eixos del sistema general viari que procuren accessibilitat a la muntanya són les vies que l'envolten:

- La Gran Via de les Corts Catalanes.
- El Paral.lel.
- El Passeig de Josep Carner i la Ronda Litoral.
- El Passeig de la Zona Franca.

Atesa la impenetrabilitat de l'espadat costaner i les dificultats de circulació a través de la xarxa urbana del Poble Sec, caldria potenciar nous punts d'accés a partir de la Gran Via i de la Zona Franca. Una zona que permet una bona penetració és la que ocupaven les instal.lacions de FOCSA. davant de la Gran Via.

El P.G.M. projectava per aquest punt dues vies d'accés a la muntanya:

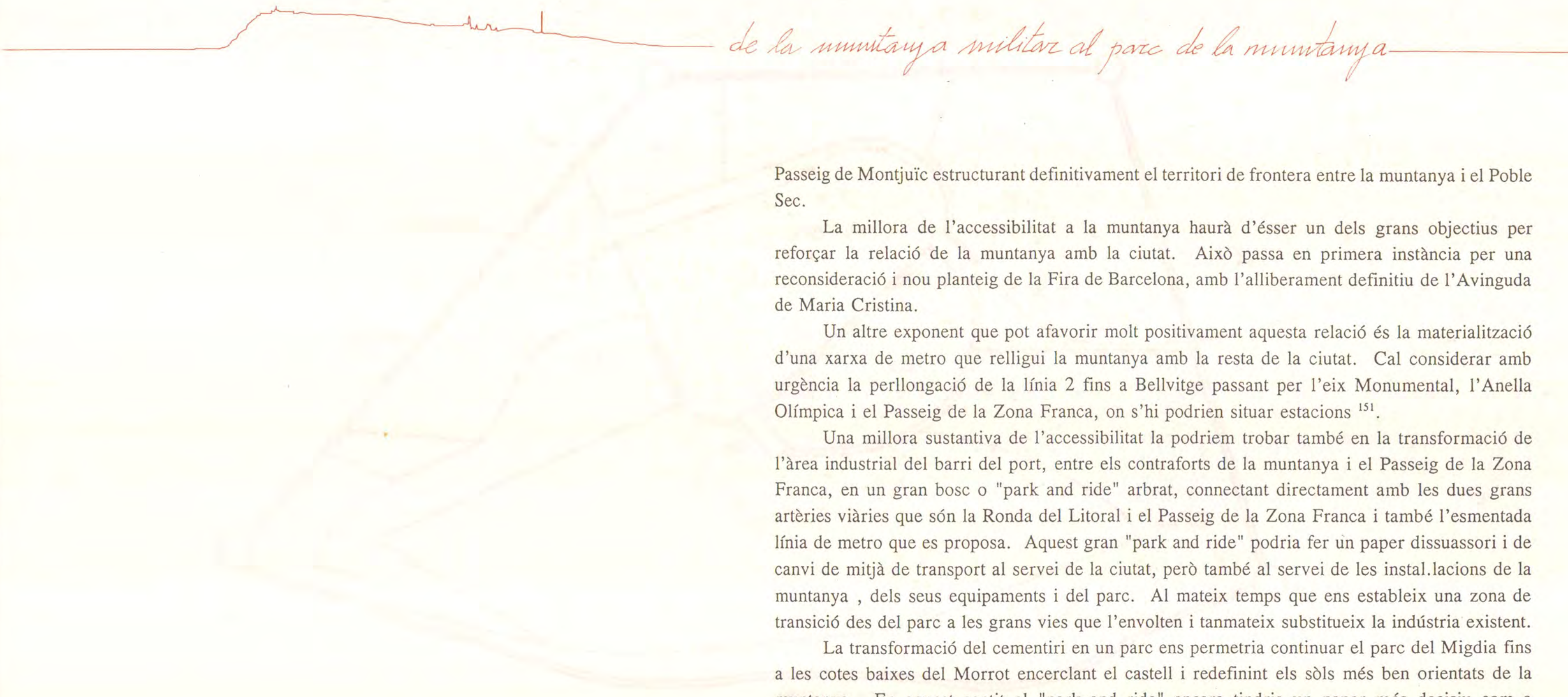
- Una que la penetrava en túnel fins al Passeig de l'Exposició, més enllà del Teatre Grec.
- Una altra que encerclava el turó dels habitatges del Polvorí a ponent de l'Estadi Serrahima.

Aquesta segona proposta sembla més realista. Caldria, però, ajustar el seu traçat i reordenar tota la xarxa viària al peu de la muntanya en funció de la situació actual de la zona, que els darrers anys s'ha convertit en una de les àrees de major densitat de la ciutat.

Es proposa doncs la supressió de l'esmentat túnel i la creació d'una àmplia avinguda d'accés, a partir de la Gran Via, paral.lela al carrer de Trajà, i tangent a l'actual edifici que dona front a aquest carrer. Aquesta avinguda seguiria fins al peu del marge que limita l'escola Pau Vila per entroncar amb la terrassa que separa l'estadi Serrahima dels habitatges del Polvorí. Es connectaria amb l'Avinguda de l'Estadi mitjançant el nou carrer perimetral de l'Anella Olímpica. També es proposa el manteniment del vial que des del carrer de la Minería envolta el turó del Polvorí, connectant amb l'anterior.

Ultra aquestes noves vies, es proposa la rectificació del traçat de l'accés per Miramar. La rectificació es concreta en la construcció d'un vial en túnel pel darrera del restaurant projectat per Ramon Raventós que connecta la carretera de Miramar amb la Plaça Carles Ibañez, i així s'evitaria el difícil traçat actual i al mateix temps s'aconseguiria l'alliberació del tràfic rodat a la plaça mirador. També caldria donar solució al vial d'unió del Passeig de l'Exposició amb el

de la muntanya militar al parc de la muntanya

Passeig de Montjuïc estructurant definitivament el territori de frontera entre la muntanya i el Poble Sec.

La millora de l'accessibilitat a la muntanya haurà d'ésser un dels grans objectius per reforçar la relació de la muntanya amb la ciutat. Això passa en primera instància per una reconsideració i nou planteig de la Fira de Barcelona, amb l'alliberament definitiu de l'Avinguda de Maria Cristina.

Un altre exponent que pot afavorir molt positivament aquesta relació és la materialització d'una xarxa de metro que relligui la muntanya amb la resta de la ciutat. Cal considerar amb urgència la perllongació de la línia 2 fins a Bellvitge passant per l'eix Monumental, l'Anella Olímpica i el Passeig de la Zona Franca, on s'hi podrien situar estacions ¹⁵¹.

Una millora substantiva de l'accessibilitat la podríem trobar també en la transformació de l'àrea industrial del barri del port, entre els contraforts de la muntanya i el Passeig de la Zona Franca, en un gran bosc o "park and ride" arbrat, connectant directament amb les dues grans artèries viàries que són la Ronda del Litoral i el Passeig de la Zona Franca i també l'esmentada línia de metro que es proposa. Aquest gran "park and ride" podria fer un paper dissuassori i de canvi de mitjà de transport al servei de la ciutat, però també al servei de les instal·lacions de la muntanya, dels seus equipaments i del parc. Al mateix temps que ens estableix una zona de transició des del parc a les grans vies que l'envolten i tanmateix substitueix la indústria existent.

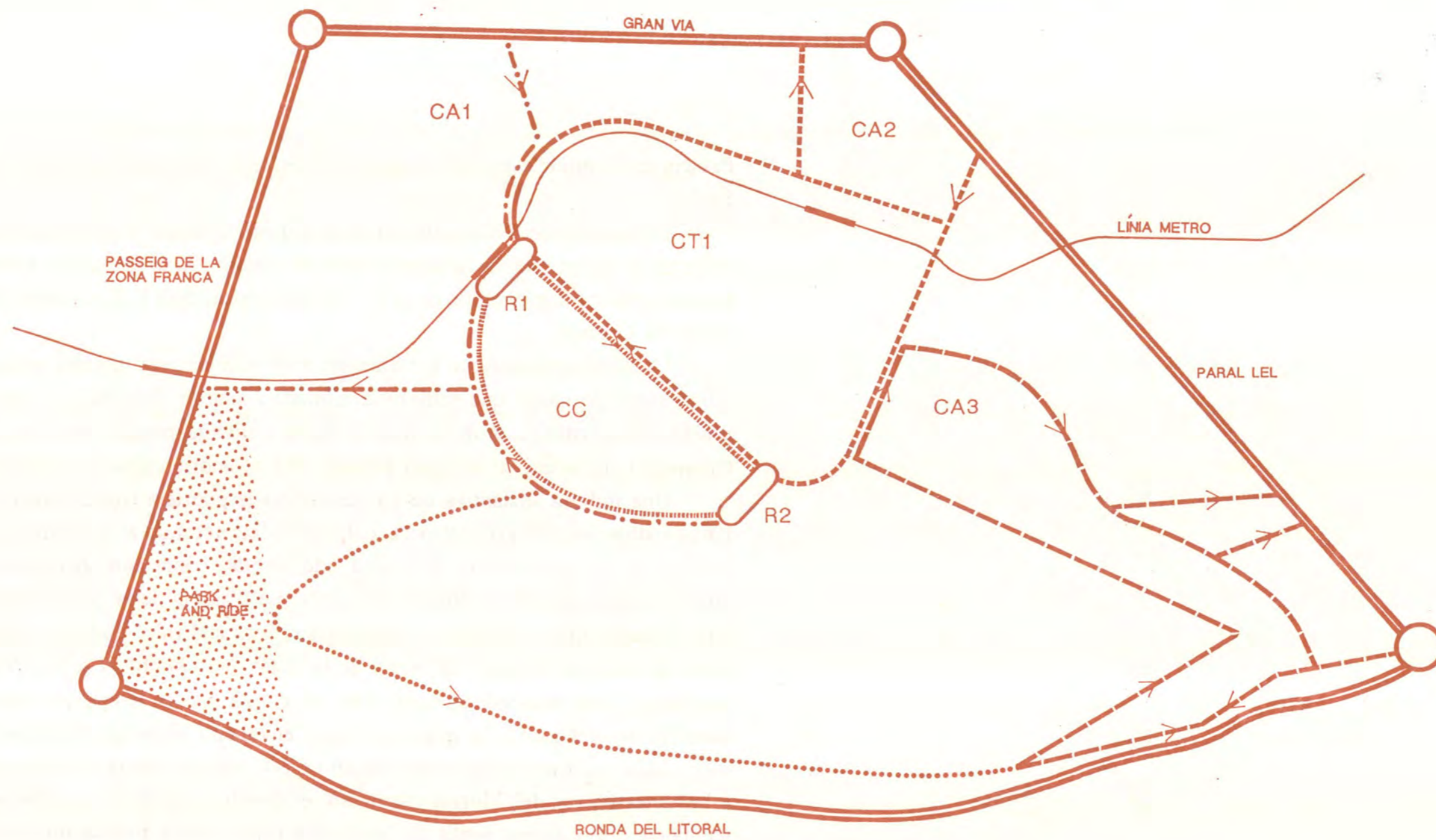
La transformació del cementiri en un parc ens permetria continuar el parc del Migdia fins a les cotes baixes del Morrot encerclant el castell i redefinint els sòls més ben orientats de la muntanya. En aquest sentit el "park and ride" encara tindria un paper més decisiu com a continuació de l'esmentat parc i estaria situat a les seves portes i s'aconseguiria tanmateix superar la carena de migdia des de l'àrea central de la muntanya.

La formalització d'una anella viària a partir de la continuació de la carretera de Miramar per travessar el parc del cementiri i connectar amb el carrer del Foc, seria un suport important de la iniciativa de transformació anunciada, al mateix temps que es milloraria substancialment la xarxa viària de la muntanya.

Amb totes aquestes intervencions l'accessibilitat de la muntanya seria sensiblement millorada. L'esquema conceptual estaria format pels següents elements bàsics:

Metaprojecte de l'ordenació del parc de Montjuïc.
El cementiri transformat en parc, el "park and ride" connectat a les vies principals i a la nova línia del Metro, i altres millores viàries.

¹⁵¹Vegi's un comentari més detallat en l'Annex 4 d'aquest Capítol.

- CC CIRCUIT CENTRAL
- CT CIRCUIT TANGENT
- CA CIRCUIT D'ACCÉS
- R RÒTULA
- ESTACIÓ METRO

de la muntanya militar al parc de la muntanya

- a) Un circuit central que envolta l'Anella Olímpica (CC).
- b) Un circuit tangent al circuit central al Nord de l'anterior, que és l'actual circuit de Montjuïc (CT1).
- c) Tres circuits d'accés i sortida connectats al sistema viari bàsic:
 - el primer amb entrada des de la Gran Via per la nova avinguda de la Bòbila del Foment i sortida pel carrer del Foc fins al Passeig de la Zona Franca i la Ronda del Litoral (CA1).
 - el segon amb entrada pel carrer de Lleida i sortida pel carrer de Mèxic, alliberant en lo possible l'Avinguda Maria Cristina al servei dels vianants (CA2).
 - el tercer amb entrada per la carretera de Miramar des del Passeig de Josep Carner i sortida per la mateixa carretera i per la Font del Gat, el Passeig de l'Exposició i carrers del Poble Sec (CA3).
- d) dues ròtules de connexió entre els diferents circuits, una a llevant i l'altra a ponent del circuit central (R1) i (R2). Aquesta disposició permet ordenar la circulació en direccions úniques sense girs a l'esquerra, en la major part dels recorreguts, essent mínims els trams de coincidència.

Atesa la dimensió de les avingudes, la fluidesa del trànsit pot ésser garantida sense majors complicacions.

El sistema d'accessos abans descrit seria el d'ús normal. Amb l'ordenació del trànsit en direccions úniques seria possible, incrementar-ne l'eficàcia. Però tot i amb això el sistema viari es podria col·lapsar si es permetés l'accés dels vehicles privats a la muntanya en la proporció que s'estima acudirien a un espectacle de masses.

El gran "park and ride" i els aparcaments existents podrien acollir bona part dels vehicles privats, però el nou metro seria sens dubte la millor forma d'apropament del ciutadà a Montjuïc i en ocasions de gran concurrència representaria un suport considerable.

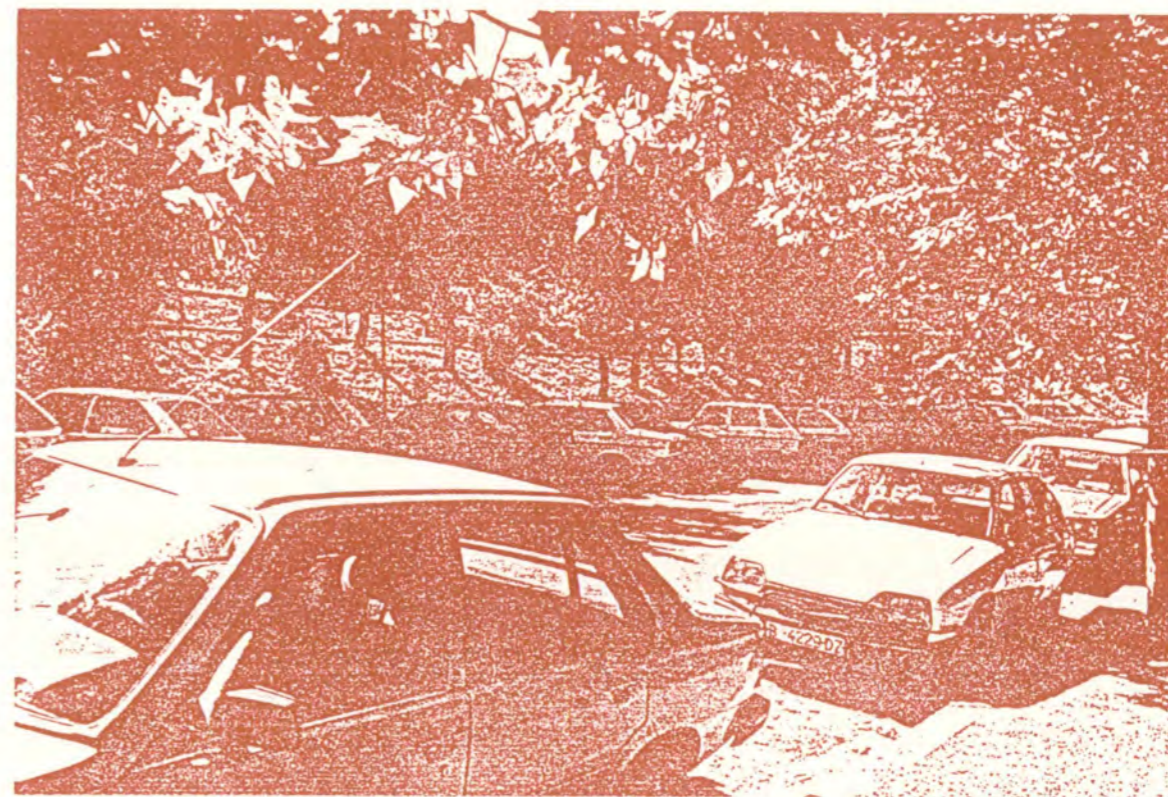
Entre els potencials usuaris de vehicles privats hom pot distingir els qui viuen a la ciutat i que tenen una facilitat d'accés i d'ús del sistema de transport públic, i els que provenen de les poblacions d'arreu del país.

Pels primers caldria comptar amb una utilització dels medis de comunicació de masses per dissuadir-los de l'ús del propi automòbil per accedir a la muntanya.

Pels segons, caldria disposar en les vies de penetració a la ciutat més importants, les grans

Sota els arbres, els més de 700 automòbils de l'aparcament del parc d'atraccions desapareixen de la vista de l'observador.

L'aparcament del parc d'atraccions. Un exemple de qualitat urbana en el disseny d'aparcaments. Els automòbils estan protegits del sol i el seu impacte visual és mínim, com a conseqüència de la bona disposició de l'arbrat i de les terrasses.

àrees d'aparcament ¹⁵² fàcilment connectades amb la muntanya pels sistemes de transport públic, essent possible el mínim transbord entre línies.

La muntanya conté també al seu interior, una sèrie d'aparcaments pel propi servei que serien els d'utilització habitual en el cas de la no celebració dels espectacles de masses ¹⁵³.

En conjunt en l'interior del recinte del Parc poden obtenir-se 2.530 places més les 6.000 possibles del "park and ride" i unes 1.000 places en una eventualitat al rockodrom. A més a més caldria comptar amb les possibilitats d'aparcament controlat, en línia, al llarg de les avingudes i carrers secundaris. En l'eventualitat de la celebració d'un espectacle de masses, moltes àrees d'aparcament s'haurien de reservar majoritàriament als autocars per augmentar així la seva efectivitat i oferta, com es va fer durant la celebració dels Jocs Olímpics, arribant-se a habilitar fins i tot una àrea d'aparcament per 67 autocars davant del Polvorí. Per un accés i una evacuació àgil de la muntanya és de gran importància que la localització dels llocs d'entrada, espera i sortida dels autocars sigui fàcilment comprensible, i els aparcaments esmentats tenen aquesta condició.

La localització dels aparcaments d'autocars no solament té una fàcil lectura en el sistema general d'accés a Montjuïc sinó que també són identificables molt clarament els recorreguts, tant en el sentit d'entrada (dominat per la imatge del recinte olímpic perceptible des de tots ells) com en el sentit de sortida per la posició caracteritzada de cadascun dels aparcaments en la muntanya.

A més a més la posició dels aparcaments al sud del recinte seria oposada a l'altre accés de masses, que és el de vianants de l'eix monumental Mª Cristina-Palau Nacional o el d'autobusos del transport públic i de taxis que podrien seguir el circuit de l'Avinguda de l'Estadi.

La penetrabilitat de la muntanya, tant pel sistema de transports públics de la ciutat, com per l'estructura i la imatge urbana, és gairebé puntual. El nus de la plaça d'Espanya i l'Avinguda de Mª Cristina és la porta principal de Montjuïc. El Palau Nacional n'és la referència singular que

¹⁵² Aquí s'inclourien els altres possibles "park and ride" de la ciutat i el proposat al peu del parc del cementiri.

¹⁵³ - Aparcament situat dins de l'Anella Olímpica davant del Palau d'Esports amb unes 220 places.
- Aparcament del Parc d'Atraccions, situat a 700 m de l'Estadi, amb una capacitat de 713 automòbils.
- Aparcament del Museu d'Art de Catalunya, amb una capacitat de 325 automòbils
- Aparcament soterrani de l'Avinguda Rius i Taulet, amb una capacitat d'uns 600 automòbils, situat a 700 m de l'estadi.
- Aparcament del parc botànic, amb 572 places d'automòbils i 52 places d'autocar
- Aparcament del Mirador del Llobregat, amb la capacitat de 100 places d'automòbils.

La penetració per l'eix monumental des de la plaça d'Espanya es veu afavorida per les escales mecàniques.

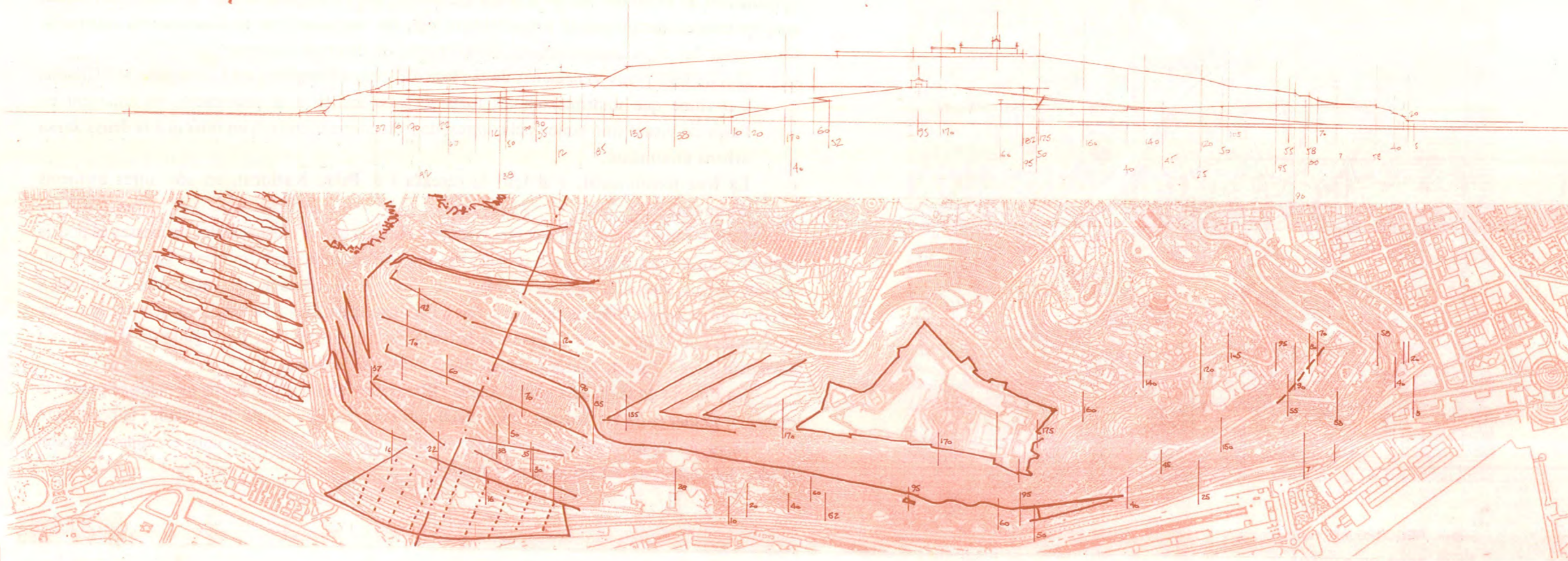
Esquema del circuit d'autobusos llançadora.

atreu als vianants i incita al recorregut. En l'entorn de la Plaça d'Espanya no solament es concentren els sistemes de transport públic de la ciutat (Ferrocarriils, Metro, Autobusos, etc, sinó també una important dotació d'aparcaments públics i privats). Cal superar els 70 metres de desnivell i els 1.000 metres llargs de distància entre la plaça d'Espanya i l'Estadi. L'eix monumental de Montjuïc des de la plaça d'Espanya, per l'Avinguda de Mª Cristina fins l'Estadi amb les escales mecàniques té potencialment totes les condicions per facilitar aquesta superació. Contemplat des de la imatge urbana, el recorregut, té diversos alicients:

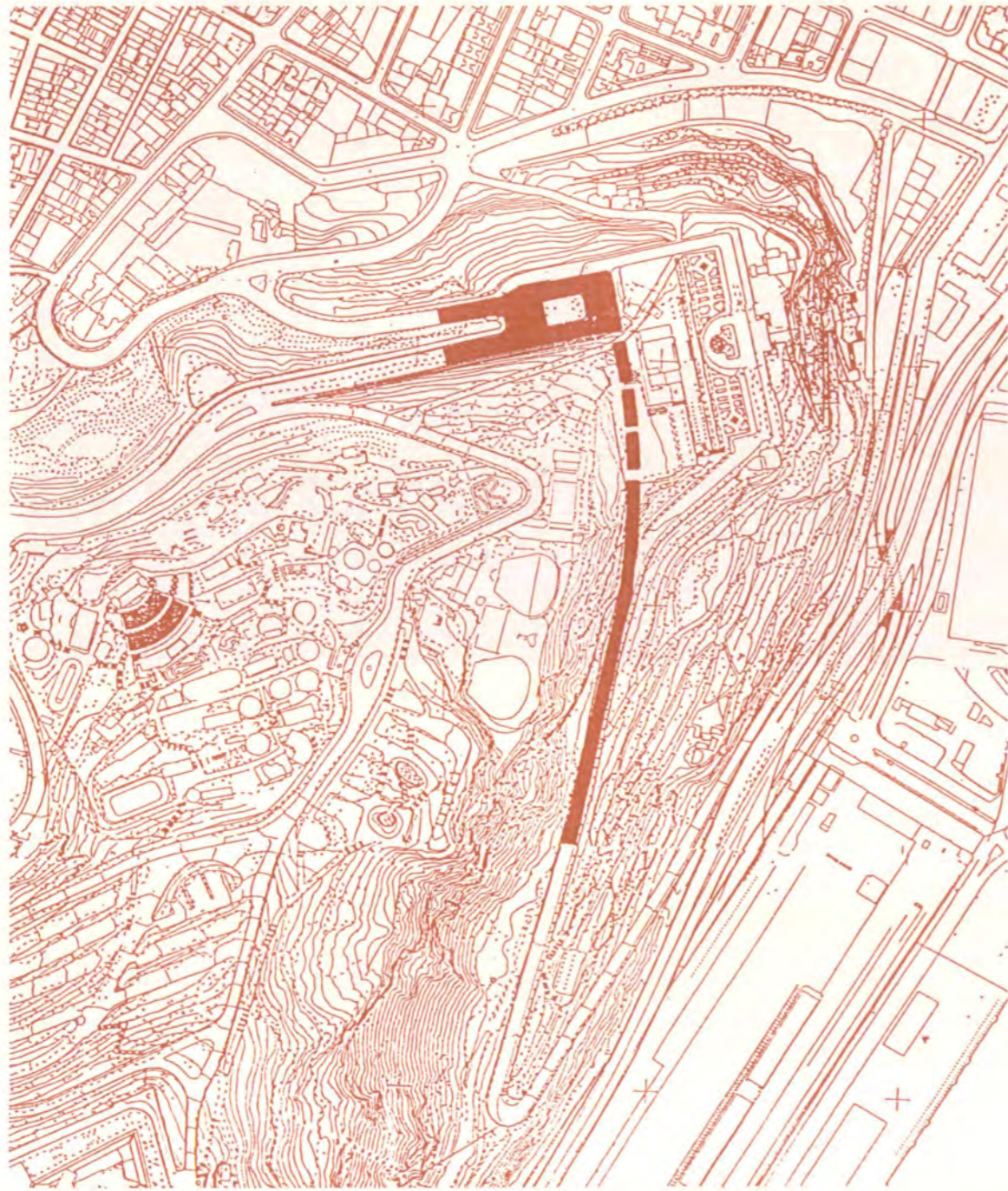
- Des de les Torres Venecianes de la plaça d'Espanya l'amplària de l'Avinguda Mª Cristina i el ritme que imprimeixen les fonts seriades inciten a la penetració, no solament en l'aspecte visual sinó també pel contrast de frescor que ofereixen en relació a la densa xarxa urbana circumdant.
- La font monumental, i al fons la cascada i el Palau Nacional, en són altres elements d'atracció.

Com a complement d'aquest recorregut de vianants en cas d'espectacles de masses es podria establir d'un circuit d'autobusos urbans, del tipus llançadora, amb un traçat gairebé paral·lel. Aquest circuit tindria l'inici en la plaça de l'estació de Sants i pel carrer de Tarragona i l'Avinguda de Maria Cristina, arribaria fins a l'Avinguda de Rius i Taulet, i seguiria per Marquès de Comillas, l'Avinguda de l'Estadi, la baixada de la Font del Gat, l'avinguda de la Tècnica i novament Rius i Taulet, Maria Cristina fins a l'Estació de Sants.

En l'indret de tangència amb l'Anella Olímpica el circuit d'autobusos es proposa passar-lo immediat al marge de les pedreres a un nivell més baix que l'avinguda de l'Estadi i la penetració de vianants des de les pedreres salvaria el circuit d'autobusos mitjançant unes escalinates seguint la idea del carril bus del projecte de l'Anella.

Esquema de la proposta al vessant de llevant.

Es proposa continuar l'escalinata de Miramar fins la Plaça de l'Armada adequant l'antic projecte de Forestier a les característiques del sòl.

B. Els jardins de Miramar.

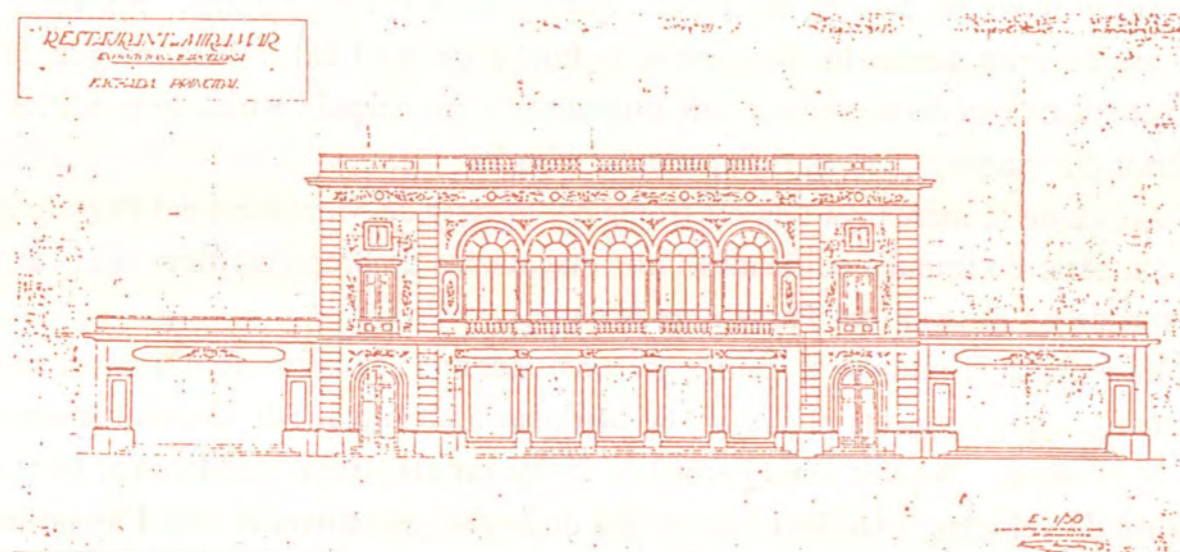
Els jardins de Miramar són un dels indrets més atractius de la muntanya. Estan situats en una plataforma que domina una panoràmica de 270° sobre la ciutat i el port, des de la cota de 60 metres sobre el nivell del mar. És un impressionant balcó damunt de la ciutat i el port presidit per l'edifici del restaurant projectat per l'arquitecte Ramon Raventós l'any 1926.

Miramar conté també importants fragments de l'escalinata que projectà J.C.N. Forestier per accedir a la muntanya des de les Drassanes, i la terminal del transbordador aeri que connecta directament amb el molls Nou i de Barcelona en les torres de Sant Sebastià i Jaume I. En els darrers 40 anys, però, Miramar ha sofert un important procés de degradació. L'edifici del restaurant fou cedit per estudis de la "Televisión Española" (T.V.E.) el 1959 i fou objecte d'importants transformacions que en destruïren la imatge i desvirtuaren la funcionalitat. La concessió va vèncer el 1989.

Els jardins de Forestier i l'escalinata incompleta han experimentat un considerable envelliment i el mobiliari urbà gairebé ha desaparegut per causa del vandalisme. Només les grans fitolaques de la terrassa són una mostra brillant del que podria ser aquest espai. Darrera del restaurant hi havia un planter del Servei Municipal de Parcs i Jardins. Els vehicles, automòbils i autocars de gran dimensió, desvirtuen la funció de gran balcó-mirador que és Miramar i els grans autobusos han de maniobrar amb dificultat en una calçada estreta amb angles sobtats de 90°, interferint els vianants que es dirigeixen al mirador.

Al peu de la muntanya i en els fronts del Passeig de Montjuïc i del Passeig de Josep Carner hi ha una sèrie de finques edificades i uns magatzems de propietat municipal (excepte una petita finca situada en el front del Passeig de Montjuïc).

Es proposa la millora ja anunciada consistent en la construcció d'una via en túnel al darrera del restaurant que connecta el passeig de Miramar amb la plaça de Carles Ibañez sense passar pel balcó de Miramar. Aquest túnel permetria recuperar els jardins de Miramar com a espai alliberat del trànsit de vehicles, i facilitar l'accés des de llevant, eliminant el coll d'ampolla que representa el pas entre aquests jardins i el pont estret que els separa de la plaça de Carles Ibañez. Tanmateix es proposa la recuperació i la integració urbana de l'escalinata monumental situada davant dels jardins de Miramar, projectada per Forestier. El túnel projectat permet un vial de pendent inferior al 4%. En el procés d'execució del túnel s'hauria de tenir especial cura en resoldre els

L'antic restaurant projectat el 1926 per Ramon Raventós, es va malmetre per l'afegit de les obres d'ampliació dels estudis de TVE. Actualment s'està procedint a un altre projecte d'ampliació conservant però la simetria del projecte original.

L'accés per Miramar té en la corba de 90° de la plaça de l'Armada, un veritable coll d'ampolla. Els autocars maniobren amb dificultat.

de la muntanya militar al parc de la muntanya

El túnel dels planters de Miramar permetria alhora una important millora de l'accés a la muntanya i l'alliberament de la gran plaça mirador de l'enutjosa presència dels automòbils.

problemes que pugui presentar la constitució geològica de la muntanya. L'execució del túnel comporta el tall de la carretera estreta del castell. Es tracta d'un vial històric d'antic traçat i molt pendent, d'escassa utilitat i molt poca capacitat de trànsit. Caldria inutilitzar aquest vial des del pont sota el balcó. La part compresa entre el balcó i el túnel es podria aterrar, omplint-la de terres sobrants de l'excavació i habilitar-la per a un possible aparcament arbrat.

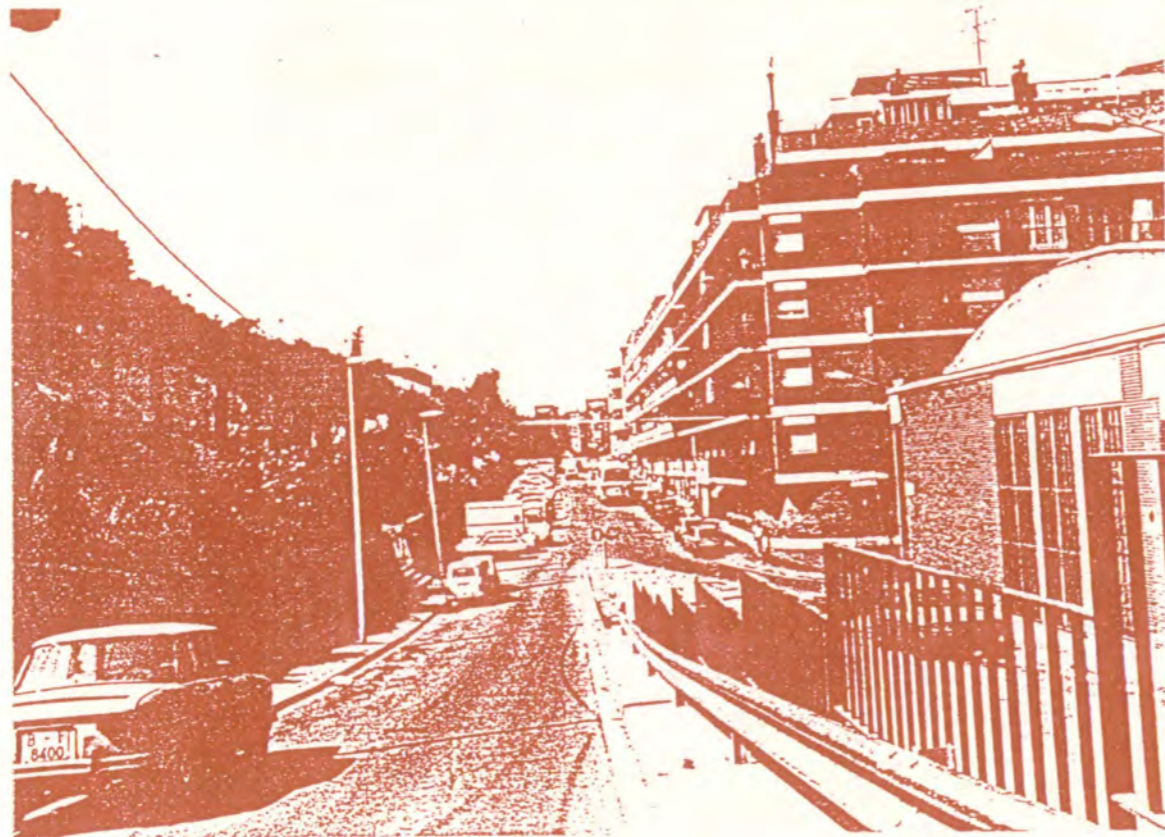
Pel que fa a l'escalinata projectada per Forestier caldria una solució de manteniment de l'actual estructura, completant-la en allò que permeti la forma del terreny, sense afectar la base de l'ancoratge del transbordador telefèric aeri i evitar així la perillositat que la força de la catenària podria establir en el cas de que s'executés la baixada seguint exactament el projecte de J.C.N. Forestier. Per aquesta raó la solució passa per una planta asimètrica ¹⁵⁴.

Finalment caldria recuperar l'edifici de Miramar, alliberant-lo dels afegits que el desvirtuen. El nou ús de l'edifici del restaurant hauria d'ésser el d'equipaments comunitaris tal com el qualifica el P.G.M.

¹⁵⁴El Passatge de les Bateriaes, que relliga el peu de l'escalinata de Forestier amb el Passeig de Montjuïc i el passeig de Josep Carner, podria obrir-se amb unes rampes en forma d'embut. Aquestes rampes escalonades connectarien els recorreguts de vianants compresos entre el carrer de Carrera i el propi passeig de Josep Carner. El vèrtex de l'embut i final del passeig de vianants del front marítim urbà del Moll de Bosch i Alsina i Josep Carner s'entrega contra el Pla de les Bateriaes. L'escalinata de Forestier és també un lloc de pas en un camí a mitja cota que aniria en la prolongació del passatge de la Vinyeta fins al far i el parc del cementiri.

Des del pas de vianants que salvaria la Gran Via es podria connectar amb el futur parc proposat a la finca de FOCSA.

El carrer de la Fontflorida establiria una connexió alternativa al barri de la Font de la Guatlla, en el moment en que es completés l'accés de ponent del parc de Foment.

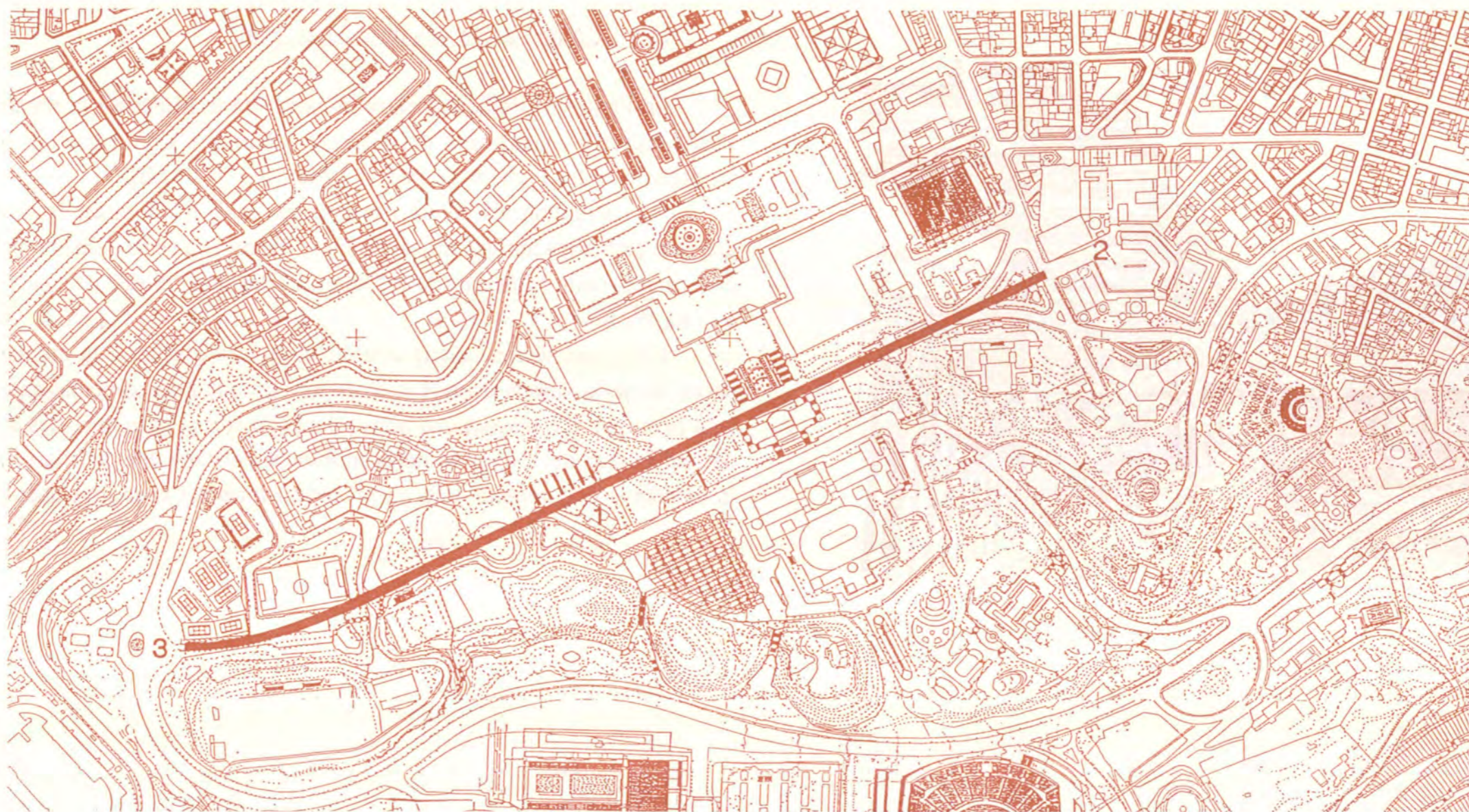
C. Un nou accés des de la Gran Via.

En l'extrem occidental entre el carrer de la Minería i la muntanya hi ha els terrenys dels antics tallers i magatzems del Foment d'Obres i Construccions FOCSA i les restes de les instal·lacions del Foment de Pedres i Marbres (FOPIMA).

En l'actualitat els tallers i magatzems de FOCSA estan desocupats i no s'hi desplega cap activitat amb expectatives de continuïtat. Hi ha una sèrie de naus on s'hi arriba des de la cruïlla dels carrers de la Minería i de la Química i des de la cruïlla dels carrers de la Minería, Gran Via i Trajà ¹⁵⁵.

En aquest sector caldria establir la millora d'accés a la muntanya des de la Gran Via i el carrer Minería amb la urbanització de les vies que hem comentat anteriorment i la resta destinar-ho a parc, per així obtenir una bona relació i bones perspectives des de la Gran Via. L'eliminació de l'edificació del carrer Minería milloraria considerablement la proposta d'aquest nou accés a la muntanya que compta amb un precedent formulat cent anys abans per Josep Amargòs.

¹⁵⁵ En l'interior d'una de les naus es conservava una extraordinària col·lecció de carruatges, maquinària d'obres públiques, equips de vestuari, accessoris, en perfecte estat de conservació que fou traslladada al Museu de Carruatges de Sant Andreu. Es tractava d'una mostra dels instruments de treball més significatius d'aquesta empresa centenària, des dels seus inicis, en què l'activitat se centrava en els transports, fins al moment actual en què l'activitat s'extén al camp de la construcció, obres públiques i neteja urbana. Era una col·lecció singular, que els fundadors de FOCSA i els seus successors varen anar acumulant al llarg de la història de l'empresa amb especial atenció. La resta de les naus, que fins fa pocs anys encara aplegaven les activitats auxiliars dels tallers subsidiaris de FOCSA estan buides, i altres enderrocades. En les antigues dependències de FOPIMA també hi havia les oficines de l'empresa, avui transformades en una Escola-Taller d'INEM, situada al peu del turó dels habitatges del Polvorí en la cruïlla del carrer de la Minería i de la Química.

El passeig de les Cascades està interromput actualment per una inadequada instal.lació del Poble Espanyol que caldria eliminar per tal de recuperar la continuïtat que el traçat de 1929 establí a aquesta via a mig vessant de la muntanya, a través de l'avinguda dels Muntanyans i de la plaça del Sant Jordi de Josep Llimona.

- 1.- Continuació del passeig de les Cascades.
- 2.- El Mercat de les Flors.
- 3.- La plaça del Sant Jordi de Llimona.

D. L'eix de l'Avinguda dels Muntanyans-Passeig de les Cascades.

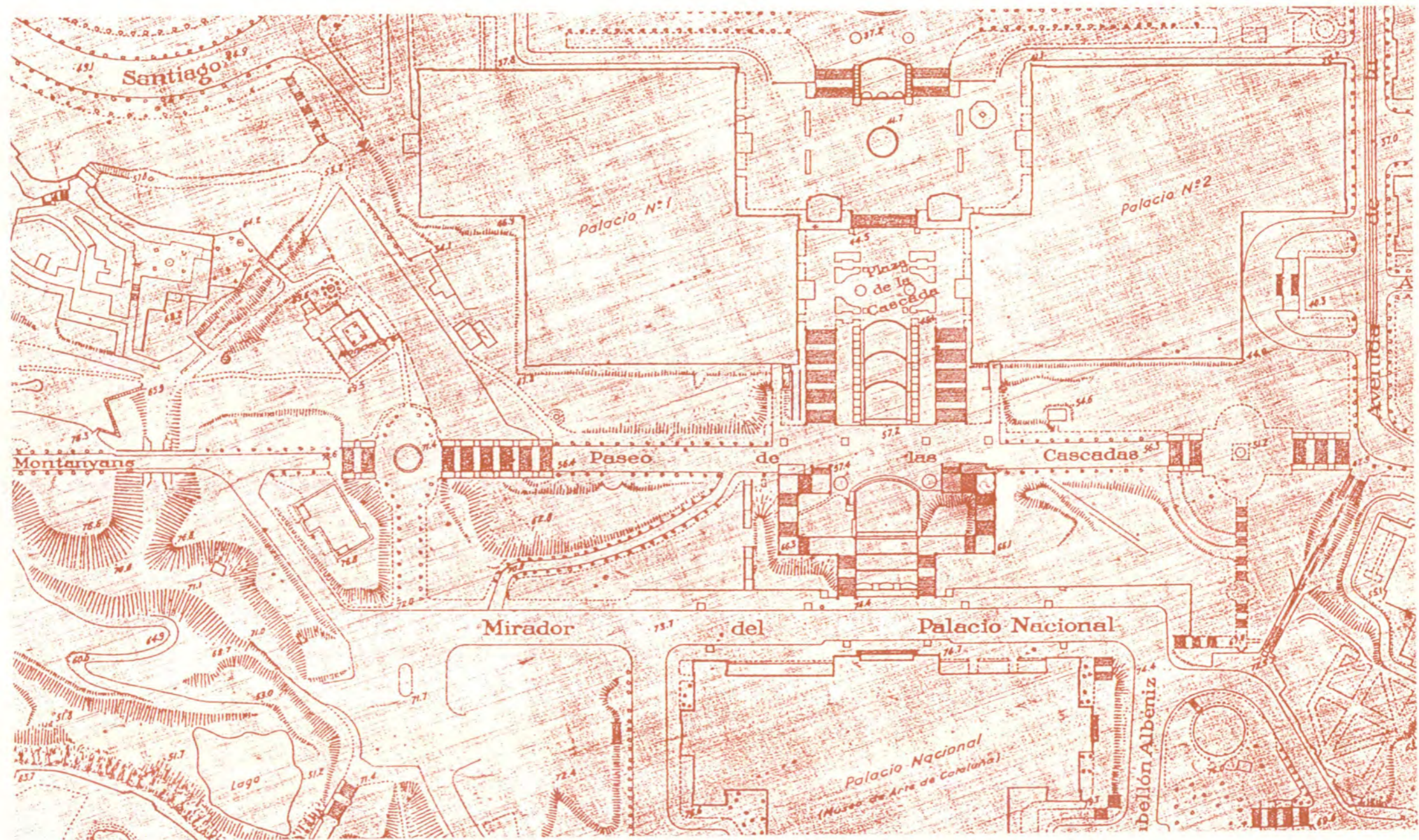
Amb les obres de l'Exposició es va incloure l'execució d'un eix viari a mitja cota de l'eix monumental de Puig i Cadafalch, perpendicular a aquest i articulant el Mercat de les Flors amb la plaça del Polvorí Vell (actual plaça de Sant Jordi), a través del passeig de les Cascades i l'avinguda dels Muntanyans.

Més endavant, al construir-se l'edificació de l'Institut Botànic i tancar l'espai immediat, es va interrompre aquest recorregut.

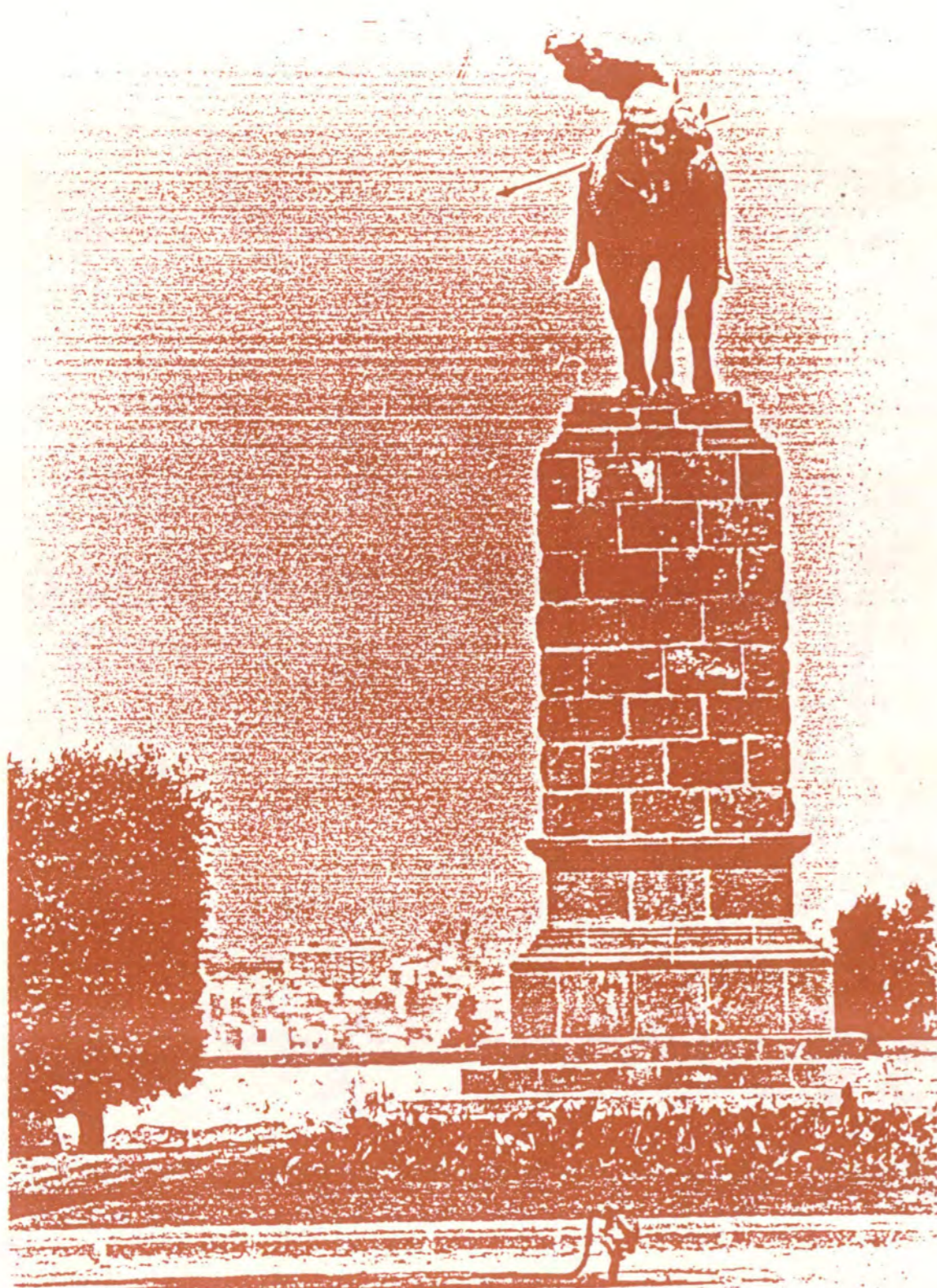
Fins fa poc temps podiem contemplar dins del recinte, els escossells dels vells plàtans que reforçaven l'eix històric i que podem identificar en un fragment del topogràfic de V. Martorell de 1929-35.

La seva recuperació, obrint de bell nou el pas, ja es va plantejar en el Pla Especial de la Muntanya de Montjuïc, el 1986, i estranyament uns anys després, els concessionaris de les instal·lacions del Poble Espanyol ampliàren el seu recinte i es bastí en el mateix indret una construcció i sala de festes a l'aire lliure que compromet encara més que abans el lloc.

Es formula la proposta d'eliminar aquesta barrera i aconseguir la rehabilitació d'un passeig que relliga clarament les fal·des de llevant i de ponent de la muntanya, travessant l'eix monumental entre la cascada projectada per Carles Buigas.

El vells plàtans marquen la continuïtat d'un important eix del 1929 a mig vessant, que les posteriors concessions el varen interrompre.

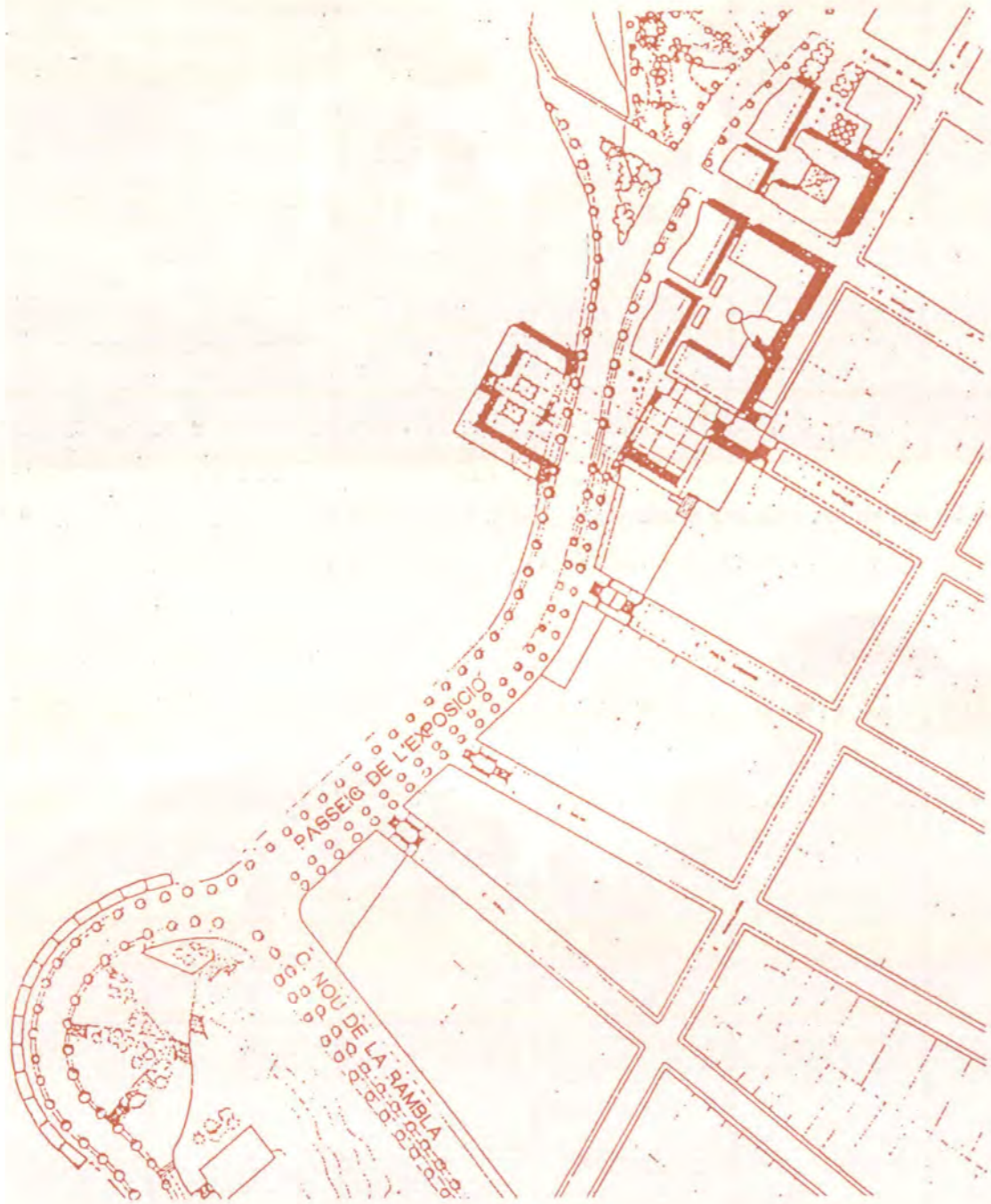
El Sant Jordi de Josep Llimona com a fita de referència visual del recorregut de l'avinguda dels Montanyans i del parc de Foment.

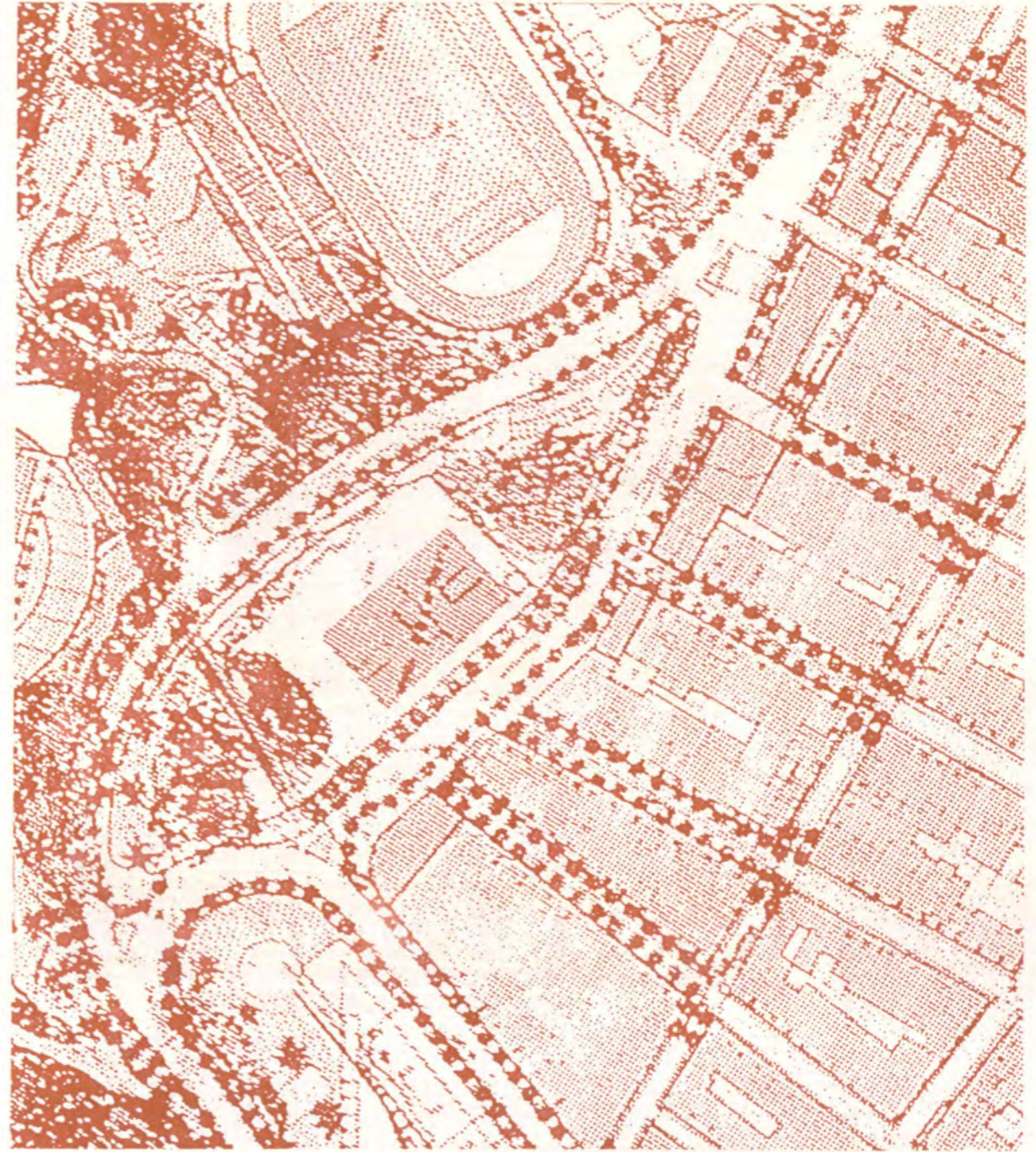
Vista des de l'eix avinguda dels Montanyans - passeig de les Cascades.

L'edifici de l'Institut Botànic i la nova edificació del costat són una barrera física i visual pel recorregut de l'escalinata del passeigs de les Cascades i per la perspectiva del Palau Nacional. Es proposa la seva eliminació per establir una clara connexió d'aquest important eix de vianants.

Primera proposta del passeig de l'Exposició.
Font: Opuscle de la A.A. V.V. del Poble Sec.

Proposta posterior del passeig de l'Exposició.
Pla Especial Poble Sec.

E. El Passeig de l'Exposició.

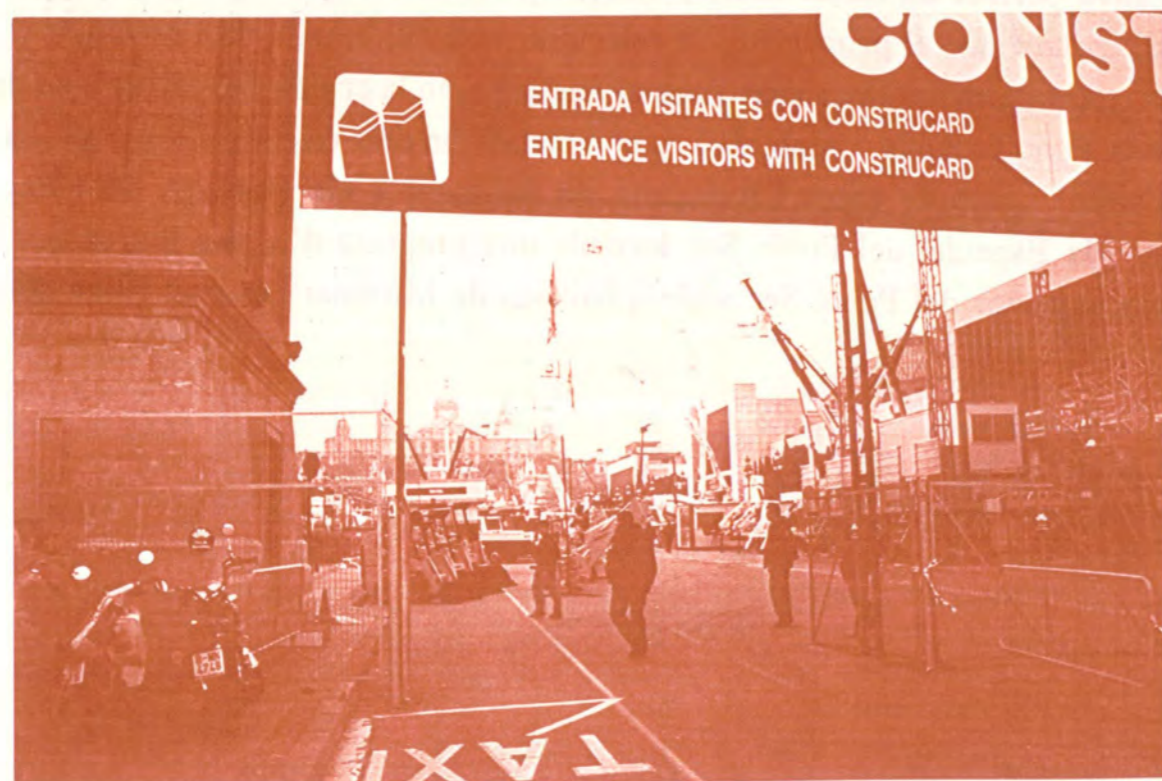
Cal fer referència al Passeig de l'Exposició perquè assolirà un paper decisiu tant en l'acabament del Poble Sec en la seva trobada amb els contraforts de Montjuïc, com pel seu caràcter de via bàsica en l'accés a la muntanya.

El 1979 el Taller Urbà de l'Associació de Veïns del Poble Sec plantejà una alternativa per aconseguir "que el vial projectat pel Pla Comarcal, passés d'ésser una via ràpida,... a constituir-se en una via que integrés la muntanya a la trama urbana del Poble Sec".

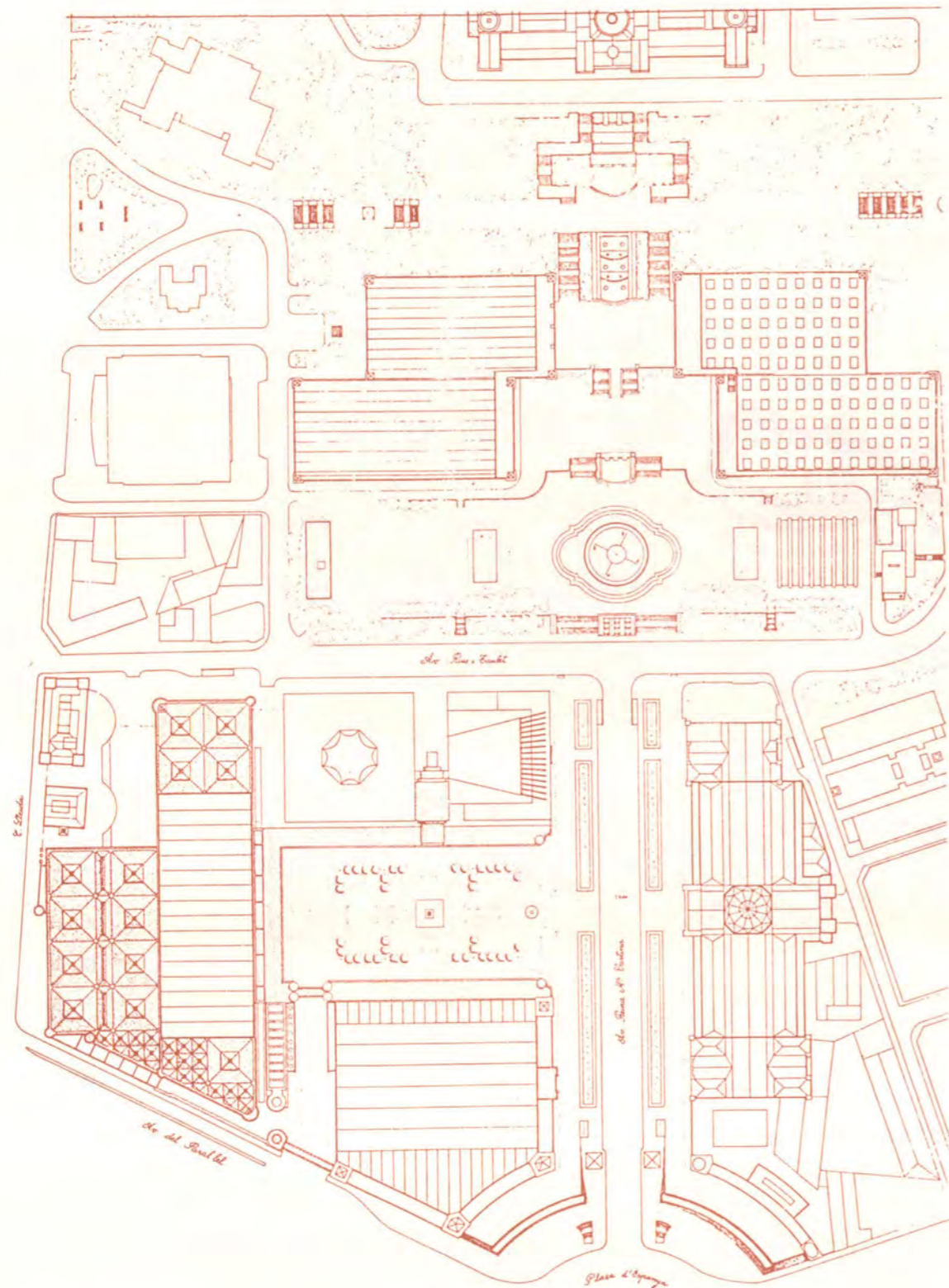
La traça inicial era tangent al front urbà que existeix entre els carrers de Margarit i Nou de la Rambla i passava entre l'escola de Carles I i els edificis d'habitatges. En estudis posteriors s'ha arribat a la conclusió que era millor fer passar la via per l'indret de la Font Trobada entre el Camp d'Esports del Poble Sec, la piscina municipal de Montjuïc i l'escola de Carles I. Aquesta nova alternativa permet un traçat millor, més adaptat al terreny i separa el trànsit a través del trànsit local, evitant que el primer talli la relació directa del barri amb l'escola.

El nou tram permetrà connectar l'actual Passeig amb la cruïlla del carrer Nou de la Rambla i el camí de la Font Trobada. Amb aixó es completarà un dels circuits del model viari proposat.

En l'àmbit comprés entre l'Avinguda de Miramar i els Passeigs de l'Exposició i de Montjuïc, el Pla Especial del Poble Sec formula una proposta d'espais lliures que connecta la cornisa verda superior del Poble Sec amb la baixada de Miramar i la part baixa del Paral.lel.

El conveni actualitzat de l'Ajuntament-Fira de Barcelona estableix que ha de ser lliure la visibilitat de la Font Monumental des de l'avinguda Maria Cristina, però gairebé sempre està barrada.

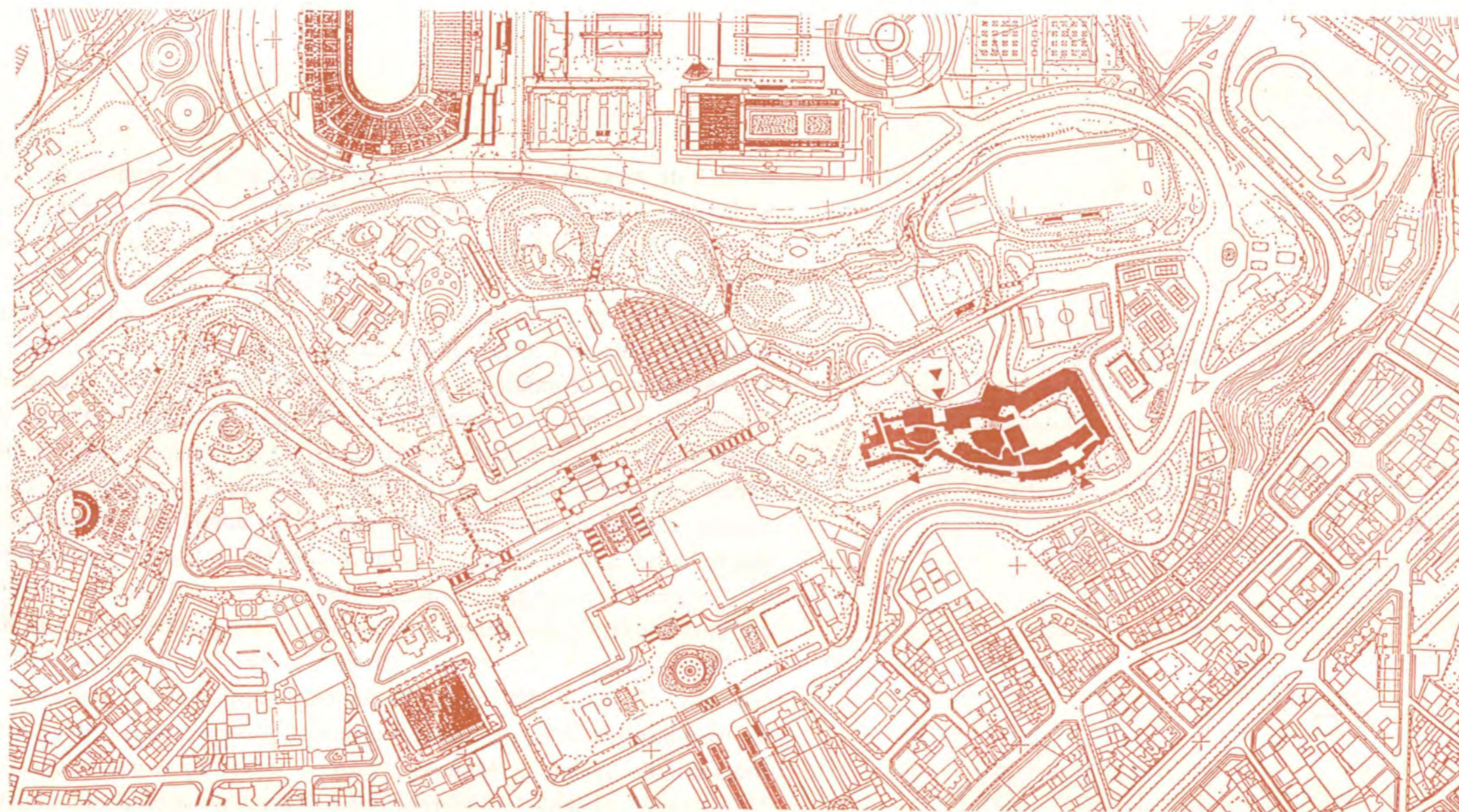

F. La Fira.

L'ús comercial es concentra en l'entorn de l'eix monumental, a la Fira de Barcelona, assignat pel conveni entre la Fira i l'Ajuntament i actualitzat el 29 de novembre de 1966. En els vint-i-set anys de vigència del conveni actualitzat, la Fira ha experimentat un desenvolupament notable tant en el nombre de salons que la complementen com en l'activitat generada.

El 1991 la Fira tingué més de dos milions de visitants. Alguns dels salons, els més importants, tanquen l'Avinguda de Maria Cristina en els seus dos extrems, dificultant seriosament l'accessibilitat a Montjuïc pel seu eix principal de penetració. I això s'esdevé en el temps de durada del certamen i en el període de muntatge i desmuntatge que pot perllongar-se, segons el conveni, durant 15 dies abans i 10 dies després. Això significa que per als salons importants com el de l'Automòbil, el Nàutic, Alimentària, Sonimag, Construmat, el de la Infància i la Juventut, l'accés principal de Montjuïc podria estar tancat durant gairebé un mes per cada saló. Més de quatre mesos en total a l'any si tenim en compte el caràcter biennal dels més importants.

Barcelona no es pot permetre aquest bloqueig de l'entrada principal del seu parc central. Per altra banda, en una situació d'expansió com l'experimentada recentment per la Fira, el marc de Montjuïc és cada vegada més estret i inadequat, i a mig termini, la Fira de Barcelona, que representa un considerable suport de l'activitat econòmica de Catalunya esdevindria escanyada en un espai insuficient. És per això que el que cal plantejar, és la nova situació dels grans certamens firals fora del recinte de Montjuïc, com pot ésser la previsió de situar-ho al Polígon Pedrosa, "Montjuïc 2", al delta del Llobregat. El nou metro proposat podria possibilitar la connexió entre aquest emplaçament i els pavellons actuals en poc temps. En un període de transició, i mentre les instal·lacions que avui ocupa la Fira no s'adaptessin a altres usos, com podrien ésser els culturals i els firals monogràfics de poca rellevància, Montjuïc podria seguir acollint els Salons que no necessitessin l'acotament de l'avinguda de Maria Cristina ja que, tant per l'accessibilitat com pel tipus de locals disponibles, Montjuïc és un lloc ideal per a la celebració de certamens de tipus mitjà.

Proposta d'accessos al Poble Espanyol.

Plànol del Poble Espanyol.

1. Àvila Portal de San Vicente. 2. Càceres Palau dels Ovando Solís «Casa del Sol». 3. Miajadas (Càceres). 4. Plasencia Casa anomenada de «La Calle» (Càceres). 5. Càceres Casa dels Ovando. 6. Sigüenza (Guadalajara). 7. Sigüenza (Guadalajara). 8. Navalcarnero (Madrid). 9. Santillana del Mar Casa del Agulia (Santander). 10. Borja (Saragossa). 11. Riaza (Segòvia). 12. Santillana del Mar (Santander). 13. Alquézar (Osca). 14. El Burgo de Osma (Sòria). 15. El Burgo de Osma (Sòria). 16. Aranda de Duero (Burgos). 17. Sigüenza (Guadalajara). 18. Cambados (Pontevedra). 19. Càceres Casa dels Carvajal. 20. Càceres Casa del Conde de la Torre del Mayorazgo. 21. La Fresneda Casa Consistorial (Terol). 22. La Fresneda Casa de la Encomienda. (Terol). 23. Sangüesa (Navarra). 24. Graus Casa Consistorial (Osca). 25. Jérica (Castelló). 26. Montblanc (Tarragona). 27. Sigüenza Casa Consistorial (Guadalajara). 28. Segòvia. 29. Toledo. 30. Vall-de-roures Casa Consistorial (Terol). 31. Cambados Casa dels Condes de Felmanes (Pontevedra). 32. Cambados (Pontevedra). 33. San Esteban de Lorenzana Residència Benedictina (Lugo). 34. Medinaceli Convent de Clarisses (Sòria). 35. Maluenda (Saragossa). 36. Betanzos (La Corunya). 37. Betanzos (La Corunya). 38. Caldas de Reyes (Pontevedra). 39. Cangas de Onís (Oviedo). 40. Morella (Castelló). 41. Molinos de Duero (Sòria). 42. Calaceite (Terol). 43. Cati (Castelló). 44. Jérica (Castelló). 45. Peñafiel (Valladolid). 46. Sariñeña (Osca). 47. Fraga (Osca). 48. Borja (Saragossa). 49. Albarracín (Terol). 50. Albarracín (Terol). 51. Corella (Navarra). 52. Alcañiz Portada de l'església dels Carmelites (Terol). 53. Torralba de Ribota (Saragossa). 54. Utebo Campanar (Saragos-

sa). 55. Ronda (Màlaga). 56. Arcos de la Frontera (Cadis). 57. Còrdoba i Sevilla. 58. Ecija Casa del Marquès de Peñaflor (Sevilla). 59. Còrdoba Casa Patio de las Bulas. 60. Úbeda (Jaén). 61. Múrcia Casa dels Celdrán en calle Traperia. 62. Còrdoba. 63. Arcos de la Frontera (Cadis). 64. Mallorca Casa Son Berga. 65. La Jana (Castelló). 66. Tàrraga (Lleida). 67. Cornudella (Tarragona). 68. La Garriga (Barcelona). 69. Santa Pau (Girona). 70. Besalú (Girona). 71. Rupit (Barcelona). 72. Rupit (Barcelona). 73. Isona (Lleida). 74. Montblanc (Tarragona). 75. Rupit (Barcelona). 76. Camprodon (Girona). 77. Montblanc Portal d'en Bover (Tarragona). 78. Montblanc Hospital del segle XV (Tarragona). 79. Besalú (Girona). 80. Rupit (Barcelona). 81. Bellanes (Lleida). 82. Morella (Castelló). 83. Santa Pau (Girona). 84. Vitoria Casa dels Alavas. 85. Vergara (Guipuscoa). 86. Estella Casa de Fray Diego. (Navarra). 87. Erandio (Biscaia). 88. Roncal (Navarra). 89. Maya (Navarra). 90. Olazagutia (Navarra). 91. Vinuesa (Sòria). 92. Molinos de Duero (Sòria). 93. Vinuesa (Sòria). 94. Sos del Rey (Saragossa). 95. Toro (Zamora). 96. Toro (Zamora). 97. Segòvia Casa de Juan Bravo. 98. Toro (Zamora). 99. Santillana del Mar Palau de Doña Leonor de la Vega (Santander). 100. Toro (Zamora). 101. Ayllón (Segòvia). 102. Ayllón Palau dels Contreras (Segòvia). 103. Sigüenza (Guadalajara). 104. Càceres Palau dels Golfines. 105. Torija (Guadalajara). 106. Monestir Portada Porqueres (Girona). A. Sant Mateu (Glorieta de Música) (Castelló). B. Cal Pou (Castelló). C. Tarifa Font de Cádiz. D. Còrdoba Virgen de los Faroles. E. Prades Font (Tarragona). F. Prades Porta de Prades (Tarragona). G. Ulldecona Creu de terme (Tarragona). I. Maya Arc (Navarra). J. Ribes de Fresser (Girona).

Plànol del Poble Espanyol.

G. El Poble Espanyol.

Hem vist que a l'interior de la muntanya hi ha moltes instal·lacions que ocupen grans recintes tancats com és el cas de l'Anella Olímpica, el parc d'Atraccions, etc., les quals estan barrant el pas al vianant i fan impermeable àmplies zones del Parc. Així i a tall d'exemple s'analitza i es formula una actuació propositiva de permeabilització de les instal·lacions del Poble Espanyol:

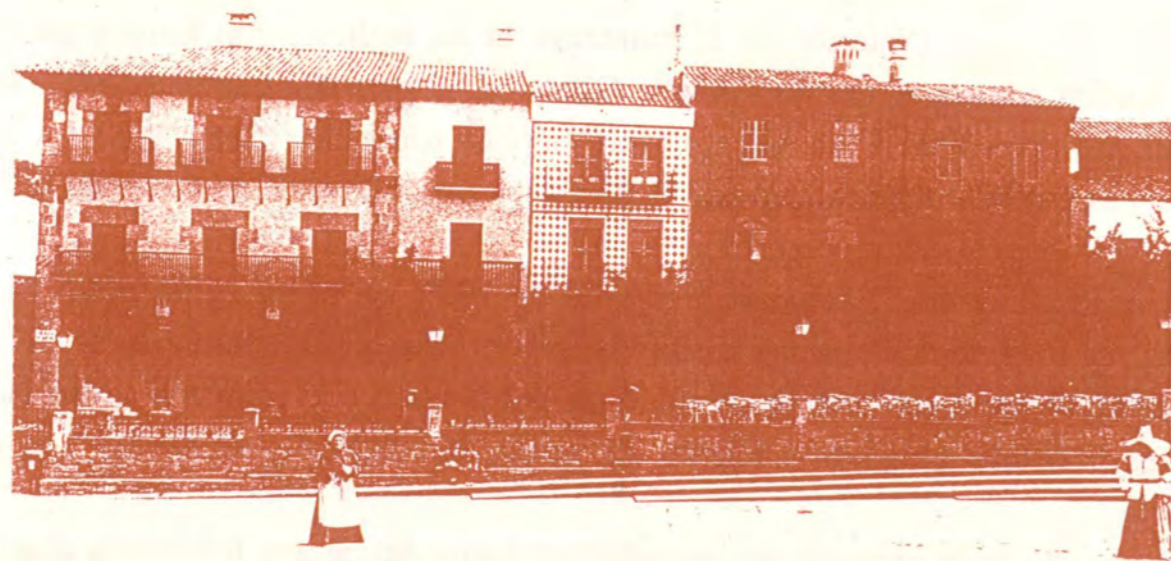
El mateix any de l'Exposició Universal de 1929, es varen enllestir les obres del Poble Espanyol, un conjunt monumental d'edificis, places, carrers i monuments de diverses parts de l'estat espanyol agrupats sota la forma d'un poble concebut com una unitat de conjunt pel arquitecte Francesc Folguera i Ramón Raventós, el crític Miguel Utrillo i el pintor Xavier Nogués.

El projecte es va executar amb sensibilitat, fugint del parany folklorista al que podia haver caigut fàcilment una proposta d'aquesta naturalesa. Es va aconseguir una contextualització dels espais que l'integren amb una relació fluida i ritmada, per un seguit de places i carrerons que li atorguen caràcter i tipisme en el conjunt, amb l'encertada disposició de les edificacions reproduïdes.

En unes quatre hectàrees d'ocupació inicial s'hi varen establir des de l'avinguda del Marquès de Comillas a l'avinguda dels Montanyans, un conjunt de construccions com són: les muralles d'Àvila, definint l'accés principal a la plaça major en la que s'hi reproduïx la Casa Consistorial de Vall-de-roures, la portalada de l'església de les Carmelites de Terol, el Campanar mudèjar de l'església d'Utebo, la casa consistorial del Marquès de Peñaflor d'Ecija, el palau Contreras d'Ayllón, l'hospital del S.XV de Montblanc, un monestir romànic català inspirat en l'església de Sant Salvador de Montmajor,... i altres edificacions de qualsevol racó peninsular. Nombroses botigues i tallers a la vista del públic, en fan un lloc acollidor i de notable atractiu, sobre tot per visitants foranis.

L'any 1987 es varen executar obres d'ampliació, amb major oferta de restaurants, botigues, discoteques..., i altres usos turístics i comercials per tal de dinamitzar el conjunt que havia caigut en un cert esmoreïment.

Caldria però que l'espai fos més permeable i es podria reconsiderar el planteig del seu aprofitament fomentant la seva visita a través d'uns nous accessos. Per una banda es podria

Imatge de la plaça Major.

Les portes d'Àvila, avui l'únic accés del Poble Espanyol.

de la muntanya militar al parc de la muntanya

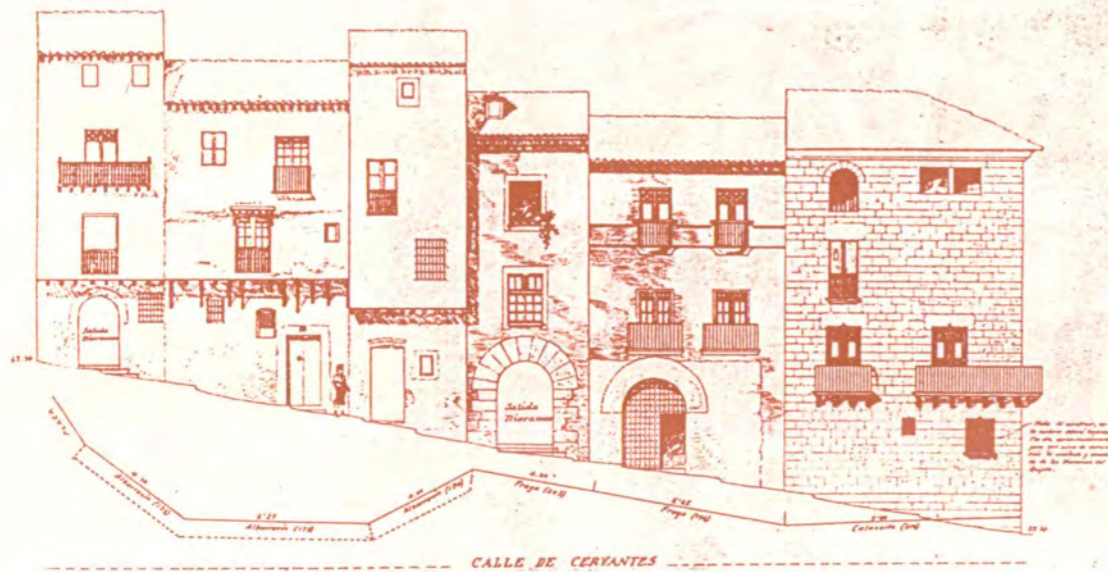
EXPOSICIÓN DE BARCELONA
PROYECTO DE PUEBLO ESPAÑOL

PLAZA MAJOR

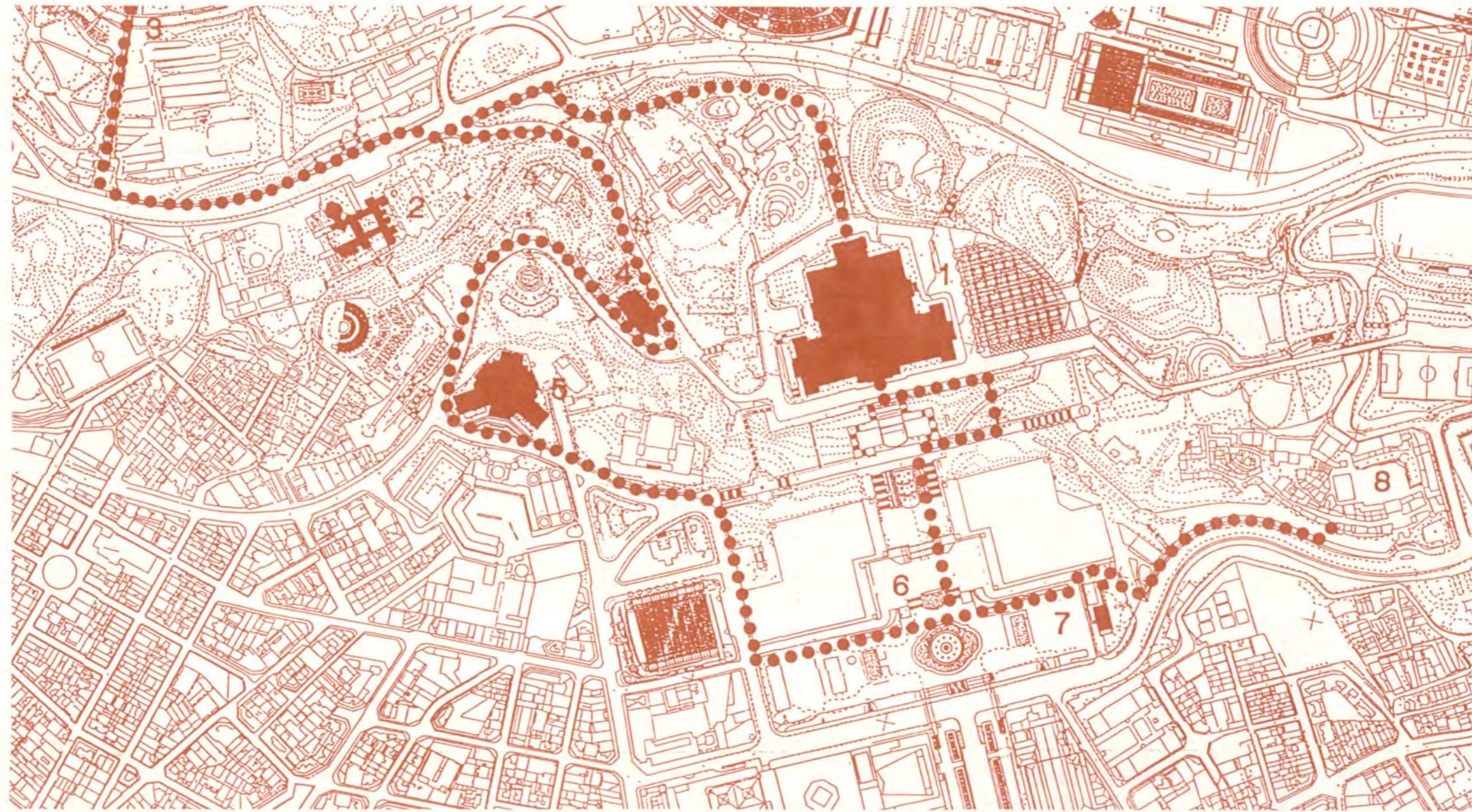
Vista mirando al Sur. Escala 1/50

habilitar pel públic la porta de Montblanc per ser més aprop des de l'accés principal de Montjuïc i de l'aparcament soterrat de l'avinguda Rius i Taulet. Per l'altra costat i des de l'avinguda dels Montanyans, es podria definir un nou accés salvant el desnivell adequadament. Una altra de les accions que es podrien realitzar seria la revitalització de la relació entre la plaça de la font de Prades i l'ermita romànica mitjançant la reordenació de l'entorn de l'ermita. Finalment caldria alliberar el pas per sota el pont del riu Fresser que connecta els àmbits descrits anteriorment, eliminant les tanques i donant continuïtat a un nou itinerari projectat recentment com a part del circuit de la Marathón Olímpica del 92.

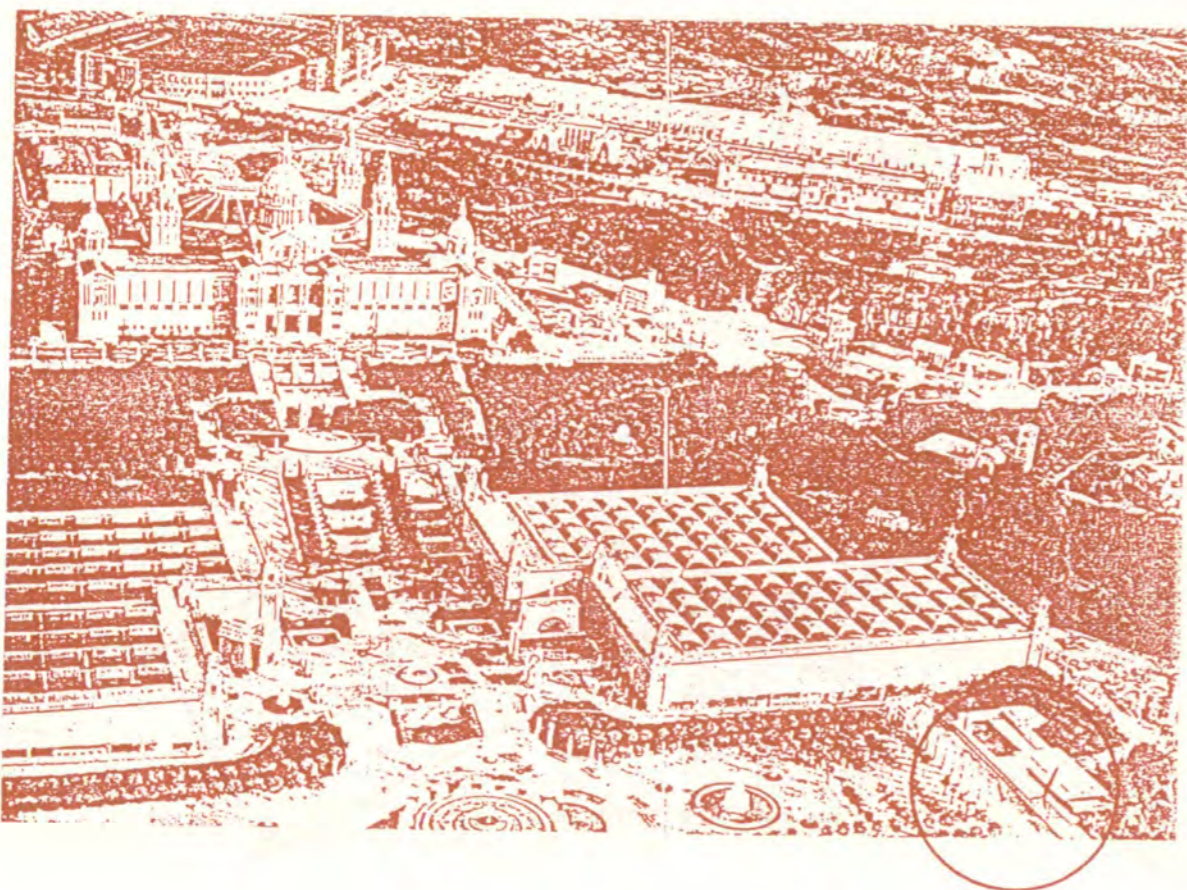

Plànols d'alçats del projecte.

Possible circuit museístic a Montjuïc.

1. Museu d'Art de Catalunya.
2. CEAC. Fundació Miró.
3. Museu del castell de Montjuïc.
4. Museu Etnològic.
5. Museu Arqueològic
6. Possibles museus ocupant els pavellons de Victòria Eugènia i Alfons XIII.
7. Pavelló Barcelona de L. Mies van der Rohe.
8. Museu de les Arts, Indústries i tradicions populars del Poble Espanyol.

La reconstrucció del pavelló alemany de 1929, obliga a refer l'entorn d'aquest edifici d'acord amb la disposició originària. L'edifici de Mies van der Rohe, és un dels més importants monuments de l'arquitectura del segle XX i cal per això que s'alliberi la perspectiva des de la plaça eliminant l'antiga construcció de l'INI.

H. Els museus.

Montjuïc compta amb molts equipaments, jardins i instal·lacions amb una manca d'ordre i lectura i amb una irracional utilització. A tall d'exemple, s'estudia i formula una actuació propositiva per tal d'estructurar un itinerari dels museus com un criteri a seguir pels altres equipaments (ús esportiu, del lleure...) i jardins de Montjuïc.

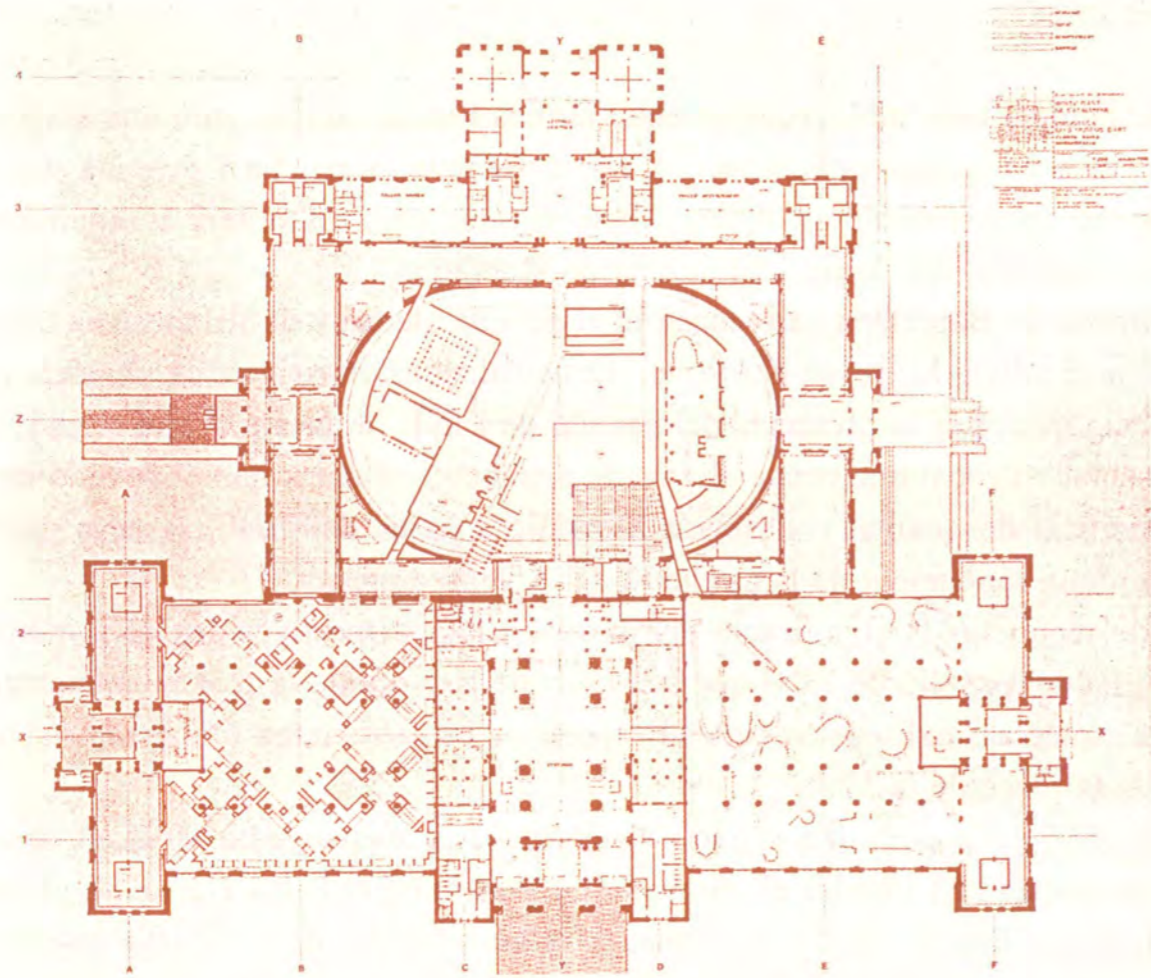
L'Ajuntament de Barcelona ha reconstruït el pavelló alemany de l'Exposició Universal de 1929 projectat per Ludwig Mies van der Rohe. Les condicions originàries de l'entorn, però, han canviat substancialment per la presència del pavelló de l'INI. Aquest pavelló s'interposa entre la font monumental i l'espai que ocupa el pavelló alemany. Malgrat que el pavelló de l'INI és un dels pocs edificis de qualitat construïts a Montjuïc a partir del 1940, la seva presència és incompatible amb un monument de la categoria del pavelló alemany.

Per tal de recuperar la significació del pavelló i les perspectives des de la plaça caldria enderrocar la part del pavelló de l'INI que sobresurt de la plaça de la font monumental i en tot cas convertir el soterrani existent en espai d'exposició, magatzematge o aparcament, cobert al mateix nivell de la plaça de la font.

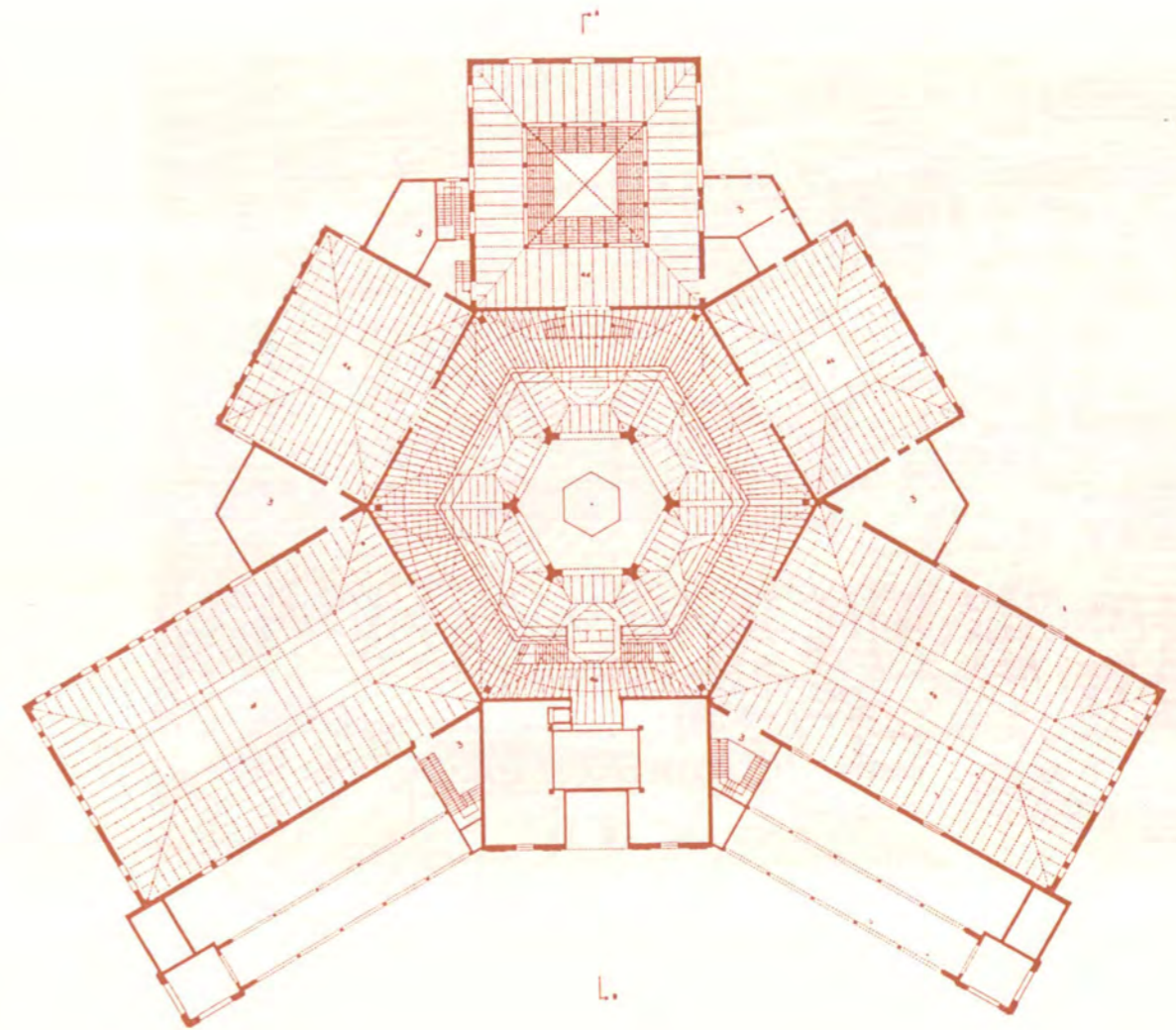
La potenciació del paper cultural que s'ha engegat a la muntanya de Montjuïc serà un altre dels elements dinamitzadors i tindrà el seu màxim exponent en el Palau Nacional, edificat l'any 1929 amb llenguatge "Beaux Arts" transformat en el museu d'Art de Catalunya segons projecte de Gae Aulenti. Aquest edifici contindrà a més a més la Biblioteca d'Art de Catalunya.

Uns altres exponents museístics de Montjuïc són: La Fundació Miró, el museu Arqueològic (antic palau de les Arts Gràfiques), el museu Etnològic, el museu Militar, i el museu de les Arts, Indústries i Tradicions populars del Poble Espanyol.

Es podria fàcilment establir uns recorreguts que permetessin la visita conjunta de tots ells. Així podria estructurar-se en forma d'anella a l'entorn del museu Etnològic. Del Palau Nacional al C.E.A.C. de la Fundació Miró, el recorregut es podria fer a través dels jardins Maragall, del Palauet Albeniz i l'Avinguda de l'Estadi fins a la plaça de Neptú. Del C.E.A.C. al museu Arqueològic es podria baixar pel passeig de Santa Madrona, passant pel museu Etnològic. Del museu Arqueològic es podria continuar el circuit amb els possibles museus emplaçats en pavellons ocupats actualment per la Fira com podrien ser els de Victòria Eugènia i Alfons XIII per continuar amb la visita del pavelló de Barcelona de Mies van der Rohe i el museu del Poble Espanyol. Les

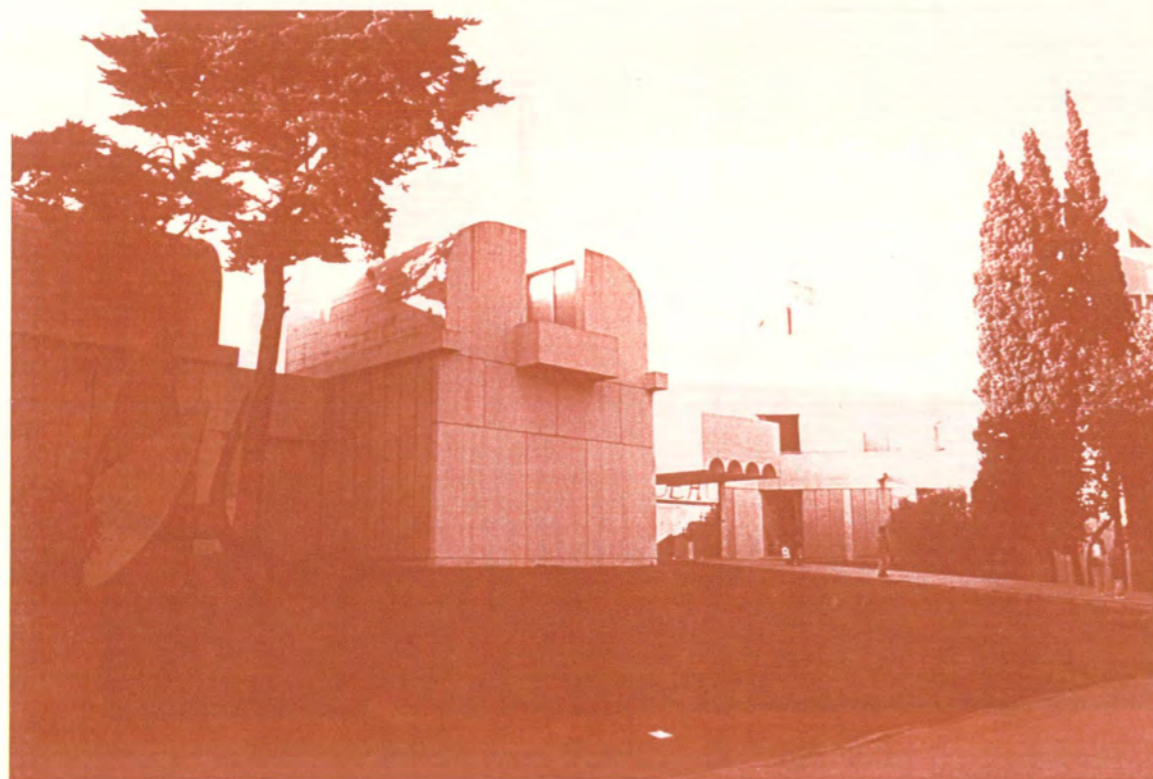

El Museu d'Art de Catalunya al Palau Nacional. Planta de remodelatge segons el projecte de Gae Aulenti.

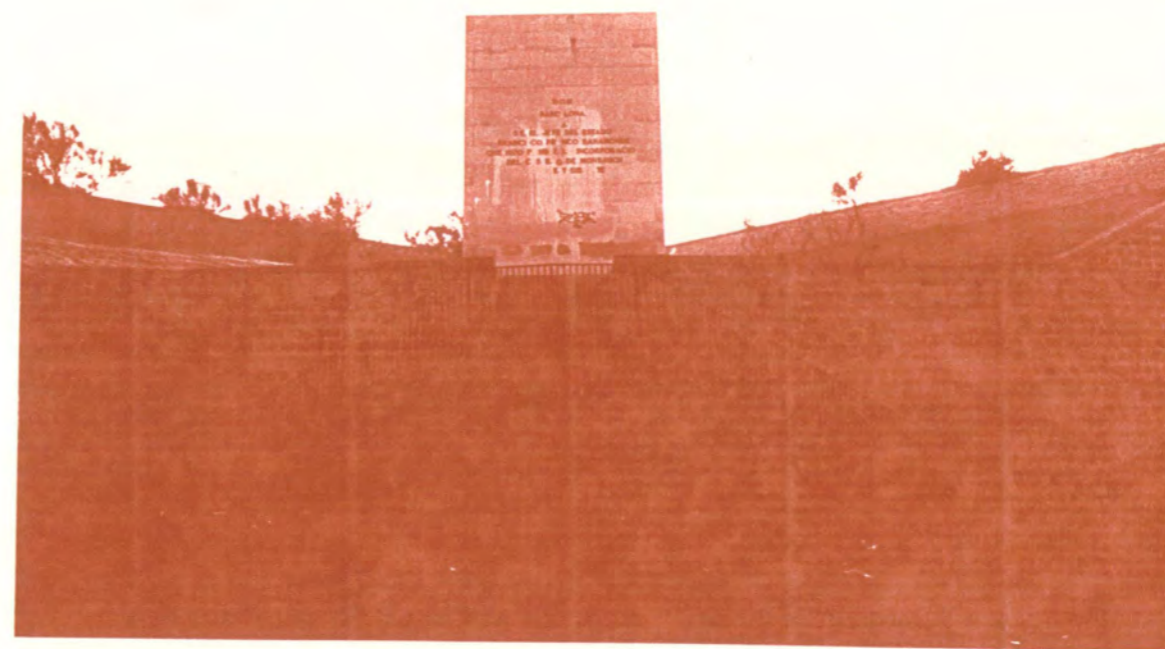
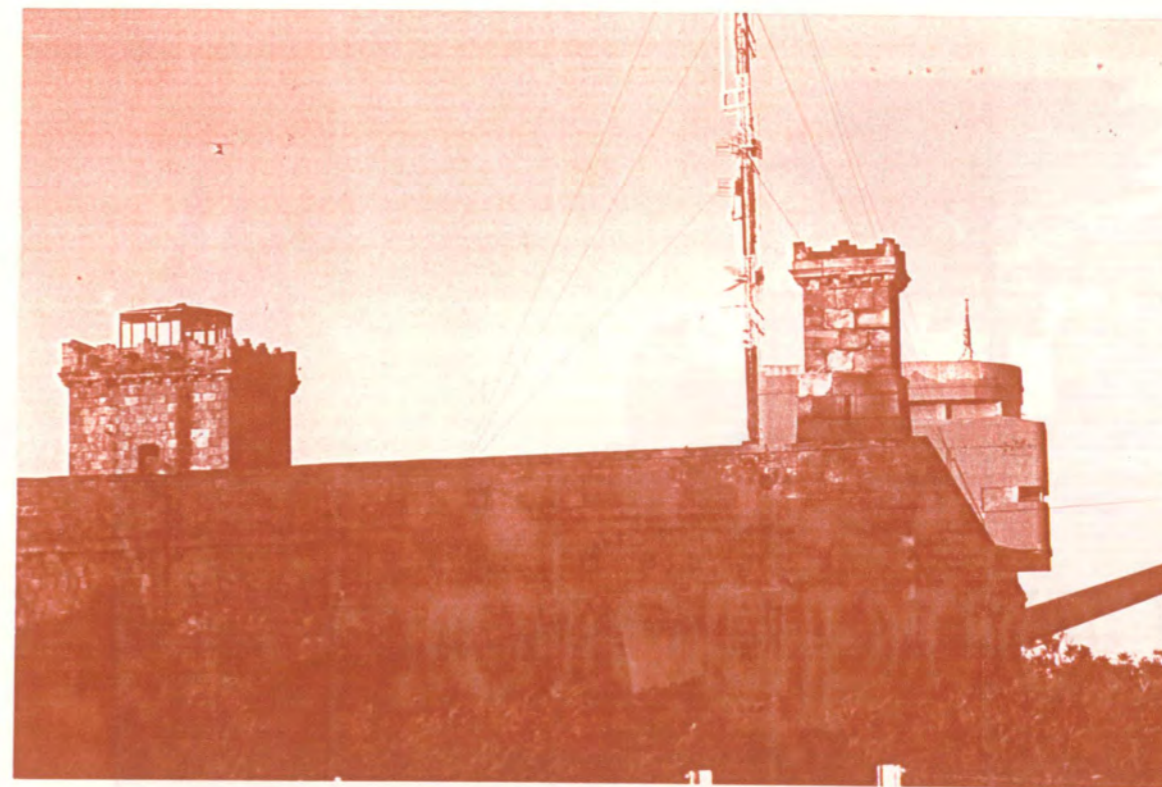
Planta del Museu d'Arqueologia restaurat amb un modern sistema expositiu.

de la muntanya militar al parc de la muntanya

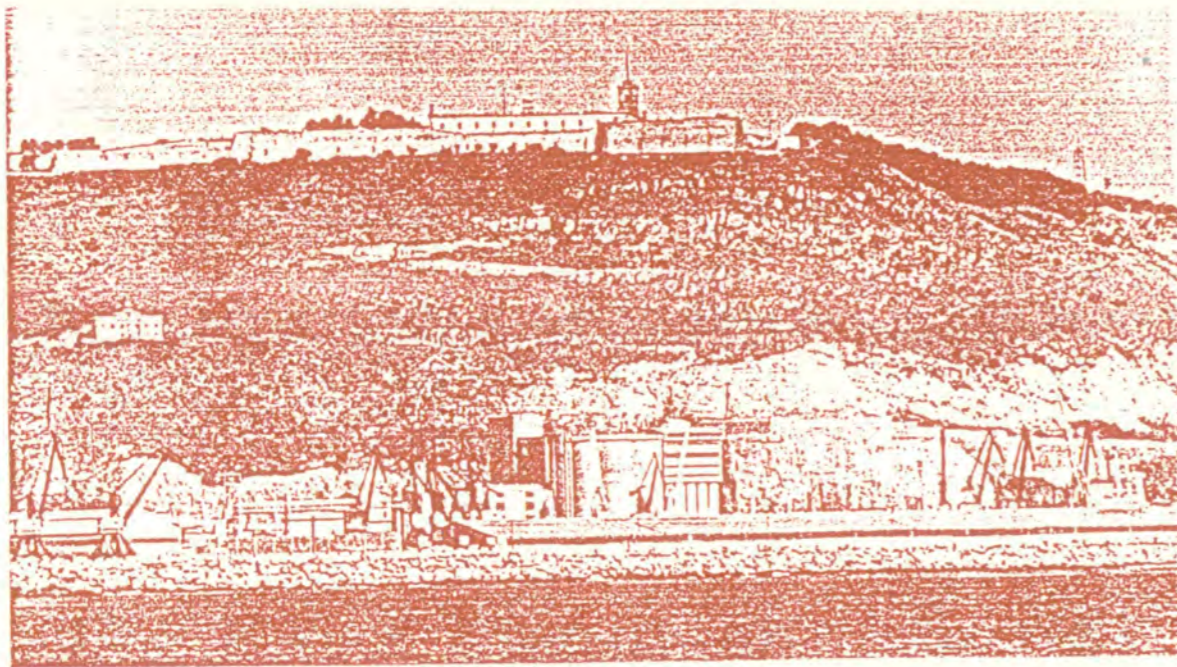
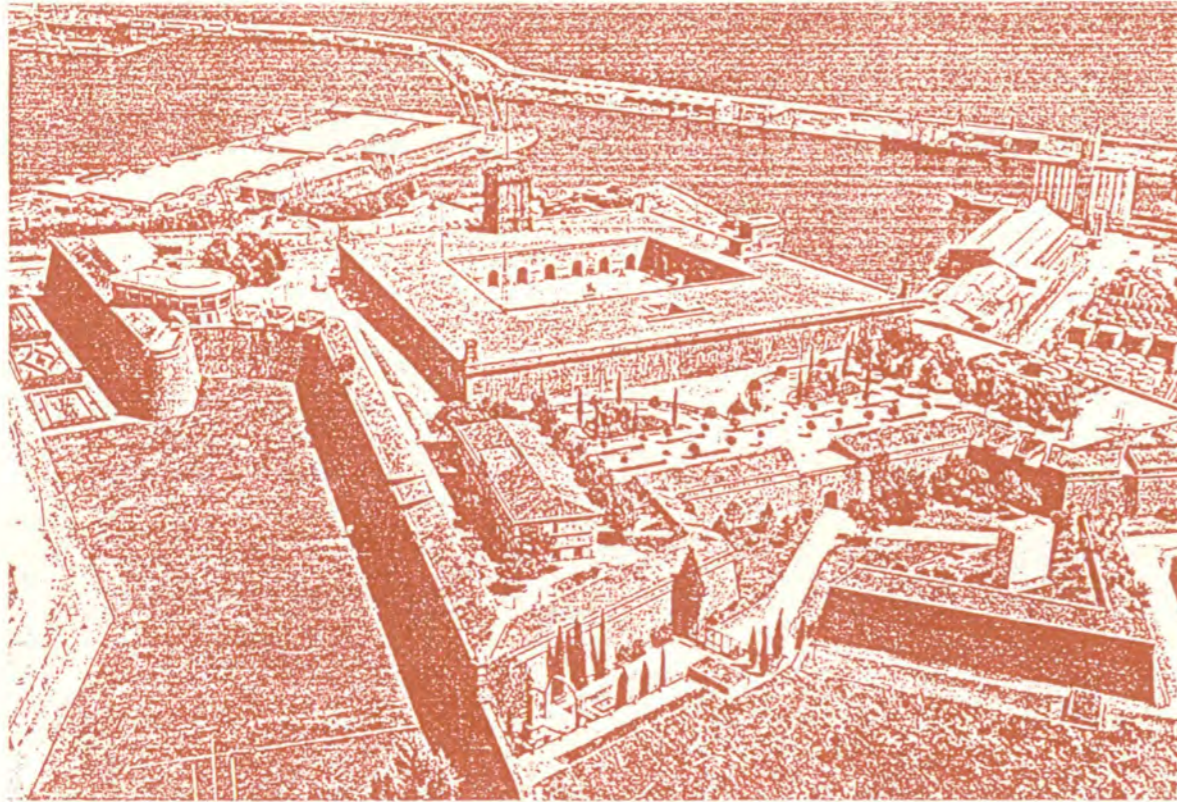
escales mecàniques serien elements que permetrien connectar amb facilitat la plaça de la Font Màgica amb el Palau Nacional. A través del funicular o el telefèric es podria acostar el visitant al museu Militar del castell de Montjuïc.

La Fundació Miró o Centre d'Estudis d'Art Contemporani, un dels edificis culturals més visitats de la muntanya.

Cal eliminar les antenes i els barracots, i transformar aquesta important àrea en un parc.

Cal eliminar tots els elements sobreposats que desvirtuen la imatge originària del castell i la seva unitat arquitectònica.

El castell és l'element més potent de la urbanització de la muntanya, avui recuperat per a la ciutat.

I. El castell.

El castell és una mostra important de l'arquitectura militar dels segles XVII i XVIII. Hem vist com la posició estratègica del castell, al cim de la muntanya, era fonamental pel control del pla de Barcelona, del delta del Llobregat i del Port en el context militar dels darrers segles.

Fins a temps ben recents la permanència de les instal·lacions militars ha influït en l'ús del castell com a clos inaccessible als ciutadans. Avui, però, el castell ha perdut qualsevol importància estratègica. Les instal·lacions militars són residuals i ocupen una petita àrea situada al sud del recinte.

Els ciutadans poden penetrar a l'interior del castell i fruit tant de l'edifici com dels jardins que se situen en els seus fossars. Només és inaccessible el reducte de ponent, encara no abandonat del tot pels militars, que la ciutat ha de recuperar si es vol restaurar enterament la construcció i habilitar-la per l'ús públic que li escau.

El castell conté també elements afegits de nul·la qualitat estètica que desvirtuen notablement la fortalesa.

En aquest sentit caldria:

- Substituir la construcció del restaurant del castell amb un projecte que tracti acuradament el nou acabat integral de la terminal del telefèric i un nou restaurant.
- Eliminar el monòlit commemoratiu situat en la plataforma sudoest.
- Trasllat de les restes del fossar a un altre cementiri i enderroc de la paret per a connectar amb l'espai circumdant del castell.
- Eliminar els barracots i les instal·lacions militars afegides a l'estructura originària.
- Caldria un projecte de restauració integral del castell i d'habilitació de les instal·lacions del museu Militar que compregués entre altres qüestions: l'eliminació de l'afegit de la torre central del castell; l'eliminació del bunker de formigó armat afegit a la façana sud del castell; l'eliminació dels murs de formigó armat afegits a l'entorn dels canons situats a l'entrada principal; l'eliminació de les instal·lacions militars restants, més recents, bunkers, polvorins, tanques de filat, etc.; la racionalització de les antenes de ràdio i telecomunicació i eliminació de tots els pals d'antena sobrers; enjardinament i la sistematització de l'enllumenat (eliminació de fanals i bàculs actuals i substitució per un nou sistema d'enllumenat monumental).